

A CRITICAL STUDY
OF
Sharafnama-i-Munyari

by
IBRAHIM B. QAWAM FARUQI

DR. S. M. TARIQ HASAN
(READER)

DEPTT. OF PERSIAN
MUSLIM UNIVERSITY, ALIGARH (INDIA)

1985

Printed at Aurora Printers, Loni Road, Shahdra (Delhi)

3942

**Collection of Prof. Muhammad Iqbal Mujaddidi
Preserved in Punjab University Library.**

پروفیسر محمد اقبال مجددی کا مجموعہ
پنجاب یونیورسٹی لائبریری میں محفوظ شدہ

برجی ڈاکٹر اسماعیل صاحب مجیدی
کی نذر

علی گڑھ
مطابق ۱۹۸۵ء
۲۲ جولائی

A CRITICAL STUDY
OF
Sharafnama-i-Munyari

by
IBRAHIM B. QAWAM FARUQI

DR. S. M. TARIQ HASAN
(READER)

DEPTT. OF PERSIAN
MUSLIM UNIVERSITY, ALIGARH (INDIA)

1985

Printed at Aurora Printers, Loni Road, Shahdra (Delhi)

132611

FOREWORD

One of the most important branches of Persian learning to which Indian's contribution is much more valuable both in quality and quantity than the Iranians, is Persian lexicography. Though the Persians are known to have taken a lead in this branch by starting to compose Persian lexicons as early as the 4th century A. H., the tradition could not be successfully continue in that country. This is why except a few known works—*Lughat-i-Furs* by Asadi and *Farhang-i-Qatran*, even the names of early lexicons are not forthcoming and it was after a big gap of about three centuries that a few scholars took up the task of composing lexicons of which Muhammad bin Hindu Shah, the author of *Sihahul Furs* and *Shams-i-Fakhri* the author of *Miyar-i-Jamali* are most conspicuous.

On the contrary the paucity of lexical literature prompted the scholars in India to fill the gap. The earliest known work which is available in an edited form is *Farhang-i-Qawwas* composed during the reign of Alaud-Din Khalji (d. 715 A.H.). This was followed by a host of other works of which the *Dasturul Afazil*, *Adatul Fuzala*, *Nasib-i-Akhwan*, *Dasturul Akhwan*, *Zufan-i-Guya*, *Bahrul Fazail*, *Sharafnama* and *Tuhfatus Saada* etc. are available. The 11th century witnessed the completion of the *Farhang-i-Jahangiri* which is mag-num o-pus in the field of Persian lexicography and this gave impetus to a large number of Indian scholars like Burhan, Rashidi, Khan-i-Arzu, Tek Chand Bahar, Muhammad Badshah & many others to complete the task of Persian lexicography.

However among the early lexicons, the *Sharafnama* by Ibrahim-i-Qawam Faruqi, occupies an important place as it is superior to almost all of them in respect of illustrations of words as well as popularity which is vouchsified by the large number of Mss available in Indian and foreign libraries. And it was a good choice that Dr. S. Tariq Hasan undertook to prepare a critical edition of the *Sharafnama* in two volumes, the first volume of which forms the subject of the thesis for the Ph. D. degree. But being a very voluminous work, its edition could not be undertaken just now, Dr. S. Tariq Hasan's decision to publish the introduction of his thesis dealing with the life & works of the author and a critical study of *Sharafnama* is a wise step.

As usual very meagre information is available about the biography of the author, Ibrahim b. Qawam Faruqi. However Dr. Hasan has successfully collected all the informations specially glearing through the lexicon, which is the only dependable source, and piecing it together so as to reconstruct the biography of the author in a creditable manner. The critical part of the work is a very laudable attempt at analysis of the work. In the first step the author has analysed the sources of the lexicon and in this attempt he has compared and checked the text of the *Sharafnama* with the earlier texts such as *Lughat-i-Furs*, *Farhang-i-Qawwas*, *Adatul Fuzala* and *Zufan-i-Guya* which reveals the nature and extent of the borrowing of the author of *Sharafnama*. While discussing the sources he has been able to determine the personality of Shihab Hakim Kirmani, so often quoted in the *Sharafnama*, whose one unique work the *Maasir-i-Mehmood Shahi* has been published by Dr. N. H. Ansari of Delhi University. While dealing with the critical study of the lexicon Dr. Hasan has given the list of almost all Hindustani words given in the *Sharafnama* as equivalents to Persian words. This part may serve as a useful basis for the linguistic study of the Hindustani language as vogue in the Eastern region of this sub-continent during the middle

of the ninth century A. H. Dr. S. Tariq Hasan has not passed over the weak points of the lexicon. He discusses very successfully at length the shortcomings of the *Farhang* by citing so many examples.

Thus the present introduction is really a critical study of the life of the author and his work and this study may serve as a model for those who want to undertake a similar study.

Aligarh
12-2-85

(PROF.) NAZIR AHMAD
Former Head, Deptt. of Persian
A. M. U. Aligarh
India

PREFACE

The present monograph was in fact the introduction of my thesis entitled "A Critical Edition Of *Sharafnama* With Introduction And Notes", presented for the degree of Doctor of Philosophy, awarded to me by the Aligarh Muslim University in 1971.

Sharafnama-i-Ahmad-i-Munyari which also goes by the names of *Sharafnama-i-Ibrahimi* and *Farhang-i-Ibrahimi*, the former title having been borrowed from the name of celebrated sufi saint of Bihar (India), Shaikh Sharafuddin b. Yeahya Munyari and the latter from the name of the author himself, is very important work on Persian lexicography, composed by Ibrahim bin Qawam Faruqi during the reign of Barbak Shah of Bengal (862-879 A. H.). The book is divided into several chapters which are further divided into sub-chapters and the words are arranged according to the first and the last letters.

The *Sharafnama* is one of the oldest Persian lexicons written in India. The author had an access to most of the Arabic & Persian works written before him on this subject. He has consulted all the Persian lexicons composed so far and collected in his book every important and useful information found there. In this way this book has become a compendium of all the earlier works on this topic.

The importance of *Sharafnama* does not rest on the fact that this is the most voluminous Persian lexicon written so far, but its author has added much to the art of Persian lexicography. He has introduced several important aspects

which were not to be found in earlier lexicons. For example *Sharafnama* is the earliest Persian lexicon in which the pronunciation of words is given in detail for we know that almost all the lexicons from *Lughat-i-Furs* of Asadi to *Bahrul Fazail* written before *Sharafnama* have left out this aspect of word study.

Use of synonyms is another peculiarity of *Sharafnama* as the author gives all the synonyms available for a word, under the explanation of its meanings, to make the sense clearer.

The *Sharafnama* is one of the oldest lexicons in which different shades of meaning of a word have been illustrated by quotations from early Persian poets.

Another important aspect of the work, which distinguishes it from earlier works, is the explanation of compounds in it, as most of the earlier lexicographers have confined themselves to the explanation of simple substances (مصفردات) only.

Sharafnama also contains a number of Hindustani words prevalent in that period, which may be fruitfully utilized in the linguistic study of Indian languages.

The importance of the work can well be judged by the fact that it has been one of the foremost source books for almost all the later Persian lexicographers such as Inju, Sururi, Shaikh Lad, Shaikh Zia, Abdur Rashid and others.

Regardless of its importance the book has not yet been published. It was this importance that prompted me to choose this work, as the topic of my research and prepare a critical text of the same.

In spite of all my sincere desire to present the complete work before the readers, lack of resources did not permit me to publish such a huge and voluminous work as it was. Fortu-

nately the Dean Faculty of Arts sanctioned a partial grant from the head of "Publication of books and monographs". As the amount was limited, I confined myself to publish the introduction of my thesis dealing with the life of the author and a critical study of his work *Sharafnama* which is before you.

I must sincerely acknowledge my indebtedness to Prof. Nazir Ahmad, under whose able guidance, I have completed my research, Prof. Nabi Hadi who was kind enough to recommend as chairman of the dept. and sanction as Dean of the Faculty of Arts, partial grant for the publication of this monograph, Dr. Samiuddin Ahmed and Dr. Waris Kirmani and other colleagues and friends who encouraged and helped me whenever needed. Dr. S.M. Hashim, my dear and younger brother deserves my heartfelt thanks for his useful suggestions and sharing with me the labour of proof reading.

In last I must admit, with regret, that there are a large number of printing errors for which I can not blame any one except myself. An errata is appended in the end. Readers are requested kindly to make necessary corrections and oblige.

Dept. of Persian
A. M. U. Aligarh.
Feb. 15, 1985.

S. M. TARIQ HASAN

CONTENTS

	Pages
Foreword PROF. NAZIR AHMAD	i
Preface	v
Persian Lexicography in India	1—3
The Author	3
His family	4
Place of residence	5
His visit to Bihar	6
His arrival in Iran	7
His connection with Lukhnow	9
His achievements	11
As poet	13
Composition of the Book	19
The title of the book	
Sources of the book	
A. Lexicons	21
B. Other prose works	25
C. Poets	26
D. Sheikh Wahidi of Shiraz	29
E. Amir Shihabuddin Hakim of Kirman	31
Utilization of Source Books	35
The Arrangement of the Book	68

The Characterstics of the Book	69
1. Its Oldness	69
2. Exhaustive meaning	69
3. Pronunciation	71
4. Use of Synonyms	74
5. Illustrations	74
6. Legendary Names	76
7. Plants and their Medical Properties	77
8. Explanation of Compounds	77
9. Arabic & Turkish Words	78
10. Hindustani Equivalents	79
Comparison of Sharafnama with	
1. Muaiyidul Fuzala	89
2. Farhang-i-Jahangiri	90
3. Madarul Afazil	105
Weak Points	112
Mss. of Sharafnama	125
Bibliography	131
Errata	137
Index	

PERSIAN LEXICOGRAPHY IN INDIA

۳

The Indian scholars directed their attention to the art of Persian lexicography at a very early stage. Fakhr-i-Qawwas¹ is perhaps the earliest writer who compiled a lexicon. After him a number of Indian scholars prepared dictionaries so much so that to quote Blockmann. "We may notice that nearly every province of India can point to a lexicographer. Bengal is represented by the quaint *Farhang-i-Ibrahim*, Bihar by the *Kashf*, the Dekkan by the *Burhan*, the North-West by the *Adat*, primum in India, the *Muayyid* and *Siraj*, Sirhind by the *Madar*, the Punjab by the *Farhang-i-Jahangiri* and the *Mustalahatush-Shaura*, Sind by *Rashidi*²"and so on. "Each is an improvement upon the preceding in each we find the number of words and quotations steadily increasing."³

The Lexicon of Fakhr-i-Qawwas is the earliest discovered lexicon after the *Lughat-i-Furs* of Asadi. The

-
1. Mulana Fakhruddin Mubarak Ghaznavi, popularly know as Qawwas, a well-known poet and scholar of Alud-Din Khilji's reign (695-715 A.H., 1295-1315 A.D.) for details see Punjab Men Urdu p. 272, Tarikh-i-Fereshta p. 214 Tarikh-i-Firozshahi p. 360
 2. India's contribution to Persian Lexicography, p. 8. (Jornal of Royal Asiatique Calcutta 1868)
 3. Ibid p. 9

Dasturul Afazil¹ is the second earliest which was completed in 743 A.H., the Adat² in 822 A.H. the Zufani-i-Guya³ before 837 A.H., the Bahrul Fazail⁴ in 837 A.H. and others. The *Sharafnama-i-Munyari* which forms the title of the book having been completed between 862 and 879 A.H., is also to be reckoned as one of the earliest Persian Lexicons written in India.

The *Sharafnama* which also goes by the names of *Farhang-i-Ibrahimi* and *Sharafnama-i-Ibrahimi*, was composed by Ibrahim-i-Qawam Faruqi in Bengal in the reign of Barbak Shah.⁵ This ruler who has been briefly mentioned in almost all historical works, ruled from 862 to 879 A.H. and it was during his reign that the author completed this work. A number of poems, in praise of the above mentioned prince

-
1. Dasturul Afazil fi Lughatil Fazail, the second discovered Persian dictionary written in India, compiled in 743 A.H. by Hajib-i-Khairat, a scholar of Mohd. Tughlaq's reign for details see «دستور الافاضال، مرتبہ دکتور نذیر احمد»
 2. by Qazi Khan Badr Muhammed Dharwal see قدیم فارسی فرهنگوں میں اردو عناصر (ادات الفضلا)
 3. Compiled by Badr Ibrahim, brother of the grandfather of Ibrahim-i-Qawam, the author of (*Sharafnama*). For details see قدیم فارسی فرهنگوں میں اردو عناصر (زفان گویا)
 4. Prepared by Mohammad bin-Qawam bin Rustam Balkhi in 837 A.H. For details see Makhazn April 1929 pp. 21-23
 5. For details see Khulasat ut-Tawarikh-i-Bangala p. 57 and Riyazul Salatin.

written by the author and prefixed to the various chapters, indicate that the author was closely associated with him. But it is significant that he did not dedicate the work in the name of the prince. Perhaps being a devout Muslim he preferred to assign the title after the great Sufi saint Sharaful-Din Yahya-i-Munyari who had died in 782 A.H.

A few scholars¹ have been misled by its title to have conclude that the author himself was a disciple of the Shaikh which, truly speaking, is quite untenable, while some others have considered the work to be a writing of the Shaikh himself². But it goes without saying that our author was somehow connected with the line of the saint. Obviously Ibrahim could not enjoy the company of the Shaikh but his faith in him could well be judged from the fact that he paid homage to the memory of the saint by paying visit at his tomb in Bihar Sharif³.

Unfortunately we have no source of Information about the life and career of Ibrahim-i-Qawam except what he has himself given here and there in the *Sharafnama* itself.

THE AUTHOR AND HIS FATHER

The proper name of the author was Ibrahim and his father was Qawam which is determined by the phrase Ibrahim-

-
1. *Tarikh-i-Adabiyat der Iran* Vol. III *Kashfuzzunun* V. II p. 50
Fihrist-Sipahsalar Vol. II p. 189, *Farhangi-Nizam* Vol. V pp. 10-11
 2. See *Kashful Zunoon* Vol. II p. 58, *Aligarh Tarikh-i-Adab-i-Urdu* p. 4
 3. See the introduction of *Sharafnama* p. 7

i-Qawam having the Izafat-i-Ibni. Despite his own statement about his name and that of his father,¹ sometime wrong names have been assigned to him.² For example the cataloguer of the Asafiya library³ has mentioned him Ibrahim-Qawam ud-Din. This is certainly a mistake. At many a place his name has been replaced by his father's name⁴ which is certainly due to have no idea about the Izafat-i-Ibni in the pharze Ibrahim-i-Qawam.⁵

HIS FAMILY

Ibrahim belonged to a family of scholars. Although nothing is known about the other members of his family, at

1. p. 7 Sharafnama (الف) چون بفضل الله تعالى . . . گهرین

. . . تلامذه اسانده . . . ابراهيم قوام فاروقی . . .

or p. 19 Sharafnama. فاما ابراهيم قوام فاروقی . . .

In addition to his own statement, the author of Kashful Lughat has also given a clear statement about his and his father's name Which is thus :

چون در فرهنگ شیخ ابراهیم ابن قوام فاروقی تفحص
(Kashf. p. 3) کردم . . .

2. See Fehrist-i-Asafiya p. 387., Farhangnama-i-Farsi p: 10, Lughatnama (مقدمه) p. 182.

3. Fehrist-i-Asafiyah p. 387.

4. See Mahboob ul Albab

5. The phraze Ibrahim-i-Qawam occurs in the following verse of the author thus ;

هر که بیند گهر نظم ابراهیم قوام
بشهرد همچو شبه اثر درو گوهر هیچ

one time the author has referred to the author of *Zufan-i-Guya* namely Badr-i-Ibrahim to be the brother of his grandfather.¹ This would show the role, his family played to the development of the art of Persian lexicography in India, for the *Zufan-i-Guya*, recently published in U.S.S.R.² was a popular and useful Persian lexicon. Obviously Ibrahim belonged to the Faruqi Shaikhs and this nisbah is always appended with his name³.

PLACE OF RESIDENCE

We have no direct evidence, internal or external, regarding the exact birth place of Ibrahim-i-Qawam or the region in which he had lived or settled. But there are a few hints in *Sharafnama* which may be helpful in determining his birth place or the place where he had settled. For example in explaining the word هند he quotes, as he often does, a verse of his own :

از قدومت هست حقا در همه اقلیم هند
شهر جونانپور ما مانند لولو در عدن⁴

-
1. ایارده نام تفسیر زند . . . و دومعنی اخیر منقول است .
از فرهنگ زبان گویا که از مضافات مولانا بدر ابراهیم
برادر جد جامع شرفنامه است
 2. This edition is defective and full of errors. Pro. Nazir Ahmad, a learned Persian scholar of Aligarh is preparing its critical text which is based on this edition and the only Indian Ms. of *Zufan Guya* preserved in Khuda Bakhsh Library Patna.
 3. See *Sharafnama* pp. 7 and 19.
 4. *Sharafnama* Ms. of Aligarh in the explanation of the word :
هند

From this verse it may be inferred that the author has some connection with Junapur which is the older form of the modern Junapur city. May be it was his home or place of residence. During this period Jaunapur had grown into an important seat of learning in the Eastern region due to the fostering care of scholars and learned men by the Sharqi rulers specially Ibrahim¹. Qazi Badr Muhammad Dharwal², the author of *Adat ul-Fuzala*, had also resided some time in this city.

In the catalogue of Bankipur Library the author of *Sharafnama* is stated to be a native of Bihar³. But there is no evidence to this effect. Perhaps the cataloguer has been led to conclude from the fact that the author was devoted to the order of Shaikh Sharafuddin-i-Yahya Munyari and that he had paid visit to Bihar Sharif where the saint is buried. But this is mere speculation and is not supported by any other statement.

HIS VISIT TO BIHAR :

The author of *Sharafnama* has, no doubt, visited Bihar more than once as he himself says under the word yadrooj. (یہروج)

-
1. For details please see *Tarikh-i-Shiraze-Hind*, Jaunpur.
 2. The third discovered Persian lexicon written in India. For details see *قدیم فارسی فرهنگوں میں اردو عناصر*
Urdu July, 1967 (ادات الفضلا)
 3. See catalogue of Arabic & Persian Mss. Bankipur. Vol. IX p. 17

دو کت جامع کتاب شرفنامه منیری ابراهیم قوام فاروقی
 لکھنمان را دیده است ، بیخ او چیزی مناسبت
 بصورت آدمی دارد و در ولایت بہار و کوهپایہای
 آن می روید¹

(The compiler of the *Sharafnama-i-Munyarī* viz
Ibrahim-i-Qawam-Faruqī has seen *Lakhanaman*
 twice. It's root resemble an object similar to a
 human being and it grows in Bihar and its moun-
 tainous region).

There is another reference to his visit to Bihar Sharif
 in the introduction of *Sharafnama* where he says :

چون بفضل اللہ تقدس و تعالی . . . کترین تلامذہ اسانذہ
 خداوندان معانی و فضایل ابراهیم قوام فاروقی را کہ ببرکت
 رغام اقدام زوار روضہ متبرکہ بندگی حضرت مخدوم
 جہان قدس اللہ سرہ 2 . . .

HIS ARRIVAL IN IRAN : NOT PROBABILITY :

Blockmann, in his, 'Contribution to Persian Lexi-
 congraphy' has stated ; The birth place of Ibrahim is unkn-
 own. It is however clear that he was an Indian ; for like the
 Adat he gives many Hindee equivalent and mentions Indian

1. See *sharafnama* Aligarh Ms. under the word. (یروج)

2. See *Sharafnama* p. 7

pronunciation of Persian words. He lived some-time in Persia, and has thus been able to add words and meanings which he heard from natives. He names several times a Shaikh Wahidi of Shiraz and Amir Shihabud-Din Hakim of Kirman whose remarks he enters thus :

• پشماق بالفتح اسپ و ابن تسامح است از امیر
شهاب الدین حکیم کرمانی،^۱

Blockmann has based his argument on the fact that the author of *Sharafnama* had come in contact with Shaikh Wahidi of Shiraz², and Amir Shihabuddin Hakim of Kirman³. He considers the later scholars to be residing in Iran on the basis of their being Shirazi and Kirmani. This is very flimsy ground and would not stand the test of evidence. Thousands of scholars hailed from Iran and settled down in India but kept their titles pointing to their native cities. One Amir shihab was a friend and courtier of Amir Zainud-Din Haravi,⁴ entitled Hasan Khan, the poet laureate of Bengal. This poet laureate was in India and the author himself has referred to an incident in which Amir Shihab, in compliance with the order of 'Malikush Shuara', demonstrated to the author the meaning of the word 'dustgani' (دوستگانی)⁵

-
1. Contribution to Persian lexicography p. 8
 2. For details please see p. 35
 3. Ibid. 36
 4. Ibid. 35
 5. See Sharafnama p. 509

in an assembly of scholars. There is every likelihood that this Amir Shihab was identical with the Amir Shihabud-Din Hakim with whom the author was on friendly terms and whom he has quoted in *Sharafnama* very often. Thus we are forced to conclude that there is no sufficient ground to hold that Ibrahim-i-Qawam stayed in Iran¹.

HIS CONNECTION WITH LUCKNOW : NO REALITY :

The cataloguer of Asafyah Library has given a confused statement in so much as he has held Ibrahim to be a disciple of Makhdum-i-Jahanyan² and that his tomb is in Lunknow. Information has been given with the reference to Mahbub-ul-Albab. He writes :

« شرفنامه احمد منیری و بنام فرهنگ ابراهیمی
هم مشهور است کتابی بادر و کمیاب تصنیف

-
1. The author, while compiling the lexicon, was in India. This view is confirmed by some other internal sources of *Sharafnama* for example he writes :

آهك چیزی كه اینجا چونه گویند

OR

پاه درختی است معروف كه آنرا اینجا پلاس گویند
Obviously there equilents i.e. چونه and پلاس are

Hindustani words and thus his saying اینجا means a place where this language was spoken i.e. India.

2. Sayid Jalaluddin Bukhari, the great Sufi saint of Suhrwardiya line died in 785. For details see *Akhbarul Akhyar* p. 139-40 and *Khazinatul Asfiya* p. 35.

شیخ ابراہیم قوام الدین فاروقی مرید و خلیفہ
مخدوم جہانیاں است۔ ابراہیم موصوف در
تصوف ہم مقام اعلیٰ داشت و مقبرہ او در
لکھنؤ است کا ذکر فی محبوب الالباب¹۔

This statement is erroneous in view of the fact that Makhdum-i-Jahanyan died in A.H. 785² about 80 years before Ibrahim-i-Qawam started to work on the *Sharafnama*. The basis of this confusion is that one Shaikh Qawam-ud-Din³ was a disciple and Khalifah of Makhdum-i-Jahanyan and is buried in Lucknow, and the famous Shaikh Mina⁴ of Lucknow was the disciple of the same Qawam-ud-Din. In the preface of the *Sharafnama*, Ibrahim-i-Qawam has mentioned the saint Hazrat Sharafud Din-i-Yahya Munyari with the words. 'Bandagi Hazrat Makhdum-i-Jahan⁵ (بندگی حضرت مخدوم جہان)'. This may be the basis of confusion on the part of both the author of Mahbub-ul-Albab and the cataloguer of Asafiya Library, as they have held Makhdum-i-Jahan (Sharafud-Din-i-Yahya) identical with Makhdum-i-Jahanyan.

1. See Fehrist-i-Kutub Khana-e-Asafyah Vol. II p. 387

2. See Khazinatul Asfiya p. 35

3. For details see Akhbarul Akhyar p. 152 and Khazina p. 388

4. Shaikh Muhammad popularly kaown as Shaikh Mina. For details please see Akhabar p. 152, Khazina p. 398 ead Anwar p. 458.

5. See Sharafnama p. 7

Thus is quite clear that our author had nothing to do with the great sufi Makhdum-i-Jahanyan and as such his residence at Lucknow and his burried place there has no basis at all.

HIS ACHIEVEMENTS :

Ibrahim was a scholar interested in Persian lexicography to which he has contributed much. He was well versed in Arabic, Persian and Turkish and any one who goes through the *Sharafnama* will bear it out. Though there is no other source of information about his education and scholarship, in the preface of the *Sharafnama* he has himself written.

چون بفضل الله تقدس و تعالی و حسن تیسره کترین
تلامذہ اساتذہ خداوندان معانی و فضایل ابراہیم قوام
فاروقی را . . . از ملازمت خدمت عتبہ حضرت
عالیہ استادان مبتحر تغمد الله بغفرانہ . . . در علم
شعر و غزل و تتبع رموز معنی و لغات و تفحص
غموض نثر و مشنویات حظی اجزل و نصیبی اکمل
بمصول محصول گشتہ . . .¹

This is sufficient to prove that the author was a learned men and he had studied under the guidance of learned scholars. Besides this statement the books he has

1. *Sharafnama*, p. 7

studied and quoted in Sharafnama eloquently prove his learning and scholarship in Arabic and Persian.

As said earlier, he had sufficient knowledge of Turkish and was capable of independent interpretation and judgment. While referring to his role in Turkish part of the lexicon he states.

فالحاصل درین باب چندی از قواعد ترکی از
تبیان اللغات ترکی و لسان القنقلی منقول است
و هرچه غیر دو قطع مذکور است خاصه تتبع
و محض تفحص جامع کتاب شرفنامه منبری
است و الا در هیچ فرهنگی این معانی و فوائد
نیست¹

(In this chapter some (information) about the grammar of the Turkish (language) has been borrowed from *Tibyan ul-Lughat ul-Turki* and the *Lisanul-Qunquli* and whatever was besides these two, was the result of only the investigation and interpretation of the author himself. Otherwise meaning and elucidations (فوائد) are not to be found in any other lexicon.)

The author of *Farhang-i-Nizam*² does not hold his position high as a scholar on the basis that his name is not mentioned in books. But this is not a correct assessment. He has been frequently quoted by the subsequent

1. See Sharafnama p. 10

2. See Farhangi-Nizam pp. 19-11

lexicographers. This alone may be the true test about the author's position in this field. Otherwise none of the lexicon writer has been mentioned in historical works.

AS POET :

İbrahim was gifted with poetic talent. His poetry may not have the flavour which would have reckoned him as one of the first class Persian poets, but he was, no doubt, successful poet who had full command on Persian language and had ease in composing poetry. However no separate poetical compilation of the author has come down to us, the only source of information about his poetry, like his life and career, is his work *Sharafnama*. The verses of his own quoted to illustrate the meanings of the words are ment to show his erudition as stated in the preface of the *Sharafnama*:

در تحت ابواب پیش از وصول لغات اشعار خویش
آورده و در اثنای اصول فصول برخی از ابیات و
بعضی از غزلیات منشآت خود درج کرده - باعث
و موجب غرض غرض هنر است نه تایید و استشهاد¹

The author has included 32 Qasidas, each bab starting with a qasida, three masnavis and three ghazals. These are the opening lines of the ghazals².

اگر بنامه نوازی غریب غمگین را
دهد بیای برید تو جان شیرین را

1. 'See Farhang-i-Nizam pp 10-11

2. Sharafnama p. 8

ای در هوای روی تو جان داده باد صبحدم
 پیش جمال روی تو بست از خجالت صبحدم
 کسی که دارد بر کف شراب گلزاری
 چرا نسازد رنگ رخسار چو گلزاری

These are the opening lines of his qasidas. Most of these qasidas are written in the style of and as a reply to Mansoor Shirazi, a contemporary poet of the author. Ibrahim-i-Qawam has praised him in one of his qasidas, thus :

چو نخل خاطر منصور در مدیحه تو
 نخواست هیچ درختی ز بوستان هنر
 کنون بمدحت منصور التفات کنم
 که مثل او نه بزاید سخنور از مادر
 نفوس دعوی او عنبری است بس اشهب
 عروس معنی او شاهدیست خوش دلبار

Opening lines of his qasidas :

باب الالف - ز هی در حوضه جاهت جایی گنید مینا
 خطاب مستطاب بابت الحق جنت الماوا
 باب الباء - اگر نه خست لب لعل تو درون رطب
 میان سینه او خسته است از چه سبب

باب الباء الفارسی - ایا بداده بہر سائلی فراوان است
پیادگان را بخشیدہ صد ہزاران اسپ
باب التاء - زہی نمودہ دہان تو بس لطیف نکات
درین گہ هست لبت خوہتر ز آبجیات
باب الثاء - مخاست مثل تو یک خوب شاہدی ز احداث
کہ هیچ نبود اندیشہ ایش از احداث
باب الجیم - نبود همچو من از عاشقانت یک محتاج
ببوسہ تونہ از بہر بادشاہی و تاج
باب الجیم الفارسی - هیچ هیچ است میان تو ام ای دہر هیچ
شہم جز کہ برو گر بنہم دل بر هیچ
باب الحاء - ایا بچاہ ذقن مہرخان زہرہ و شاح
بگشتہ اند بہ پیش تو آبی و تفاح
باب الحاء - زہی خدیو بسی خوہتر بگل بر شاخ
بیار بادہ گل رنگ پیش من پر شاخ
باب الدال - ایا بعہد تو آباد شہر و کشور جود
دو دست تست مکان و دکان گوہر جود
باب الذال - کسی بجز تو نباشد بعلم حسن استاذ
ز شاہدان خراسان و بصرہ و بغداد

باب الرا - بیار ای بت رعنا در آبگون ساغر
 شراب ناب که آتش زند در آب جگر
 باب الزاء التازی - اگر بگوید دلدار من مرا جانباز
 چرا ننازم چون هستم از همه جانباز
 باب الزاء الفارسی - ایا خدیوی کاندر تمام عالم کاز
 عدیل تو نبیند و گر ببیند کاز
 باب السین - اگر چه بنده محمود بوده است ایاس
 و لیک ساخت کهن بنده اش باستیناس
 باب الشین - ز گل ر خان نبود هیچ یک چو تو جماش
 که هست اورا چون من مزار عاشق عاش
 باب الصاد - چه غم که غمزه تو می کشد عوام و خواص
 چو مرده زنده کند هم لب بحکم خواص
 باب الضاد - نبود مثل من از عاشقانت چو حراض
 چر از صحبت من بس همی کنی اعراض
 باب الطاء - نمود فرق دو زلفت چو مستقیم صراط
 نمی سزد که عمارت کنند کهنه رباط
 باب الظاء - کسی که دید در ابروی تو کمان لحاظ
 بمیرد ار بکشی از دلس خد ننگ لحاظ

- باب العين
ای صنایع اهل معنی صنعت شان اصتناع
کرده صنعت بس نکات لطف مردم اختراع
- باب الغین
چو نور روی تو تابد بشب بسان چراغ
شود چو روز منور چه بوستان و چه راغ
- باب الفاء
کس که دارد مانند بنده طبع لطیف
چرا ننوشد باده بیاد چون تو حریف
- باب القاف
زهی ز امر تو افعال نه فیک مشتق
نبوده است عدیل تو امر مطلق
- باب الیاء
نبود مثل تو از شاهدان یکی چالاک
که خون خلاق بریزد ز کس ندارد باک
- باب الکاف الفارسی تا که از شاخ خدنگت زد برون سر یید برگ
گشت با خون جگر از هیشش تر یید برگ
- باب اللام
نیست اندر راه دین مثل تو یاک صاحب کمال
کس همی ز بید چو جد خویشتن جاه و جلال
- باب المیم
ای غنم را صحبت کرگان بعهدت مغتنم
زار شیران تیز چون زیرصت در گوش غنم
- باب النون
ای بمینت را یسار بحر و کان ملک بمین
خورده اصحاب بمین هم با یسار تو بمین
- باب الواو
نه فیک ده یاک بود آن آسمان جاه او
ای خوشا چرخ بزر کوهست خاک راه او

باب الهاء

رسول شاه خدیو زمان عالی جاه

که باد دشمن او زنده دایما در چاه

باب الیاء

عمر من گشتی ز تیر غمزه تو اسپری

گر نکردی قوس ابرویت به پیشم اسپری

ایضاً

ای لاج از رخت ید بیضاء دوسوی

بر باد داده لعل تو نفاس عسیوی

باب اعداد الترمکی بو المظفر باریک شه شاه عالم باد و هست

در رنگین او همیشه ملکوت جم باد و هست

باب البحرور فی قصه الفتح منت ایزد را که فتح آسمانی رخ نمود

خیل شاه شوق ما را و در دولت گشود

And these are the opening lines of three masnavies written by the author of Saarafnama and prefixed to the book :

ذکر مولی بالقدم اولی بنام خداوند هستی به است

سر آغاز هر نامه را که هست

حبیب خرا و شه اصفیا

فی لغت النبوی

صفتی جهان و جهان صفا

در مدح مخدوم جهان مغیث جهان سرور منیر است

که خاک در روضه اش عنبر است

Besides these poems a few qitas and about two hundred scattered verses are quoted in the book. But some of the scattered verses are part of a full poem, specially of a Qasida. His poems are written for various patrons of whom Barbak Shah, the Sultan of Bengal and some dignitaries bearing the names Firoz Khan and Muinud-Din are mentioned.

This is what we have gathered about the life and career of Ibrahim-i-Qawam, since there is no source to supplement this information we pass on to the consideration of the *Fahang-i-Sharafnama* itself.

COMPILATION OF THE BOOK :

As stated earlier the *Sharafnama* was composed during the reign of Abul Muzaffar Barbakshah, the ruler of Bengal who ruled from 862 to 879¹ A.H. This is proved by a long panegyric some of whom verses are given belows :

بو المظفر باربك شاه شاه عالم باد و هست
 در نگین او همیشه مملکت جم باد و هست
 با مراد دوستان جز خرمی و بخت نیست
 با مراد دوستان از بخت خورم باد و هست
 راستی تا در دو زلف خوب رویان خم خوش است
 بر در او قد شاهان جهان خم باد و هست
 چون سلیمان را مسلم بود ملک انیس و جان
 همچنان این شاه عالم را مسلم باد و هست
 دوستان حضرتش با صحت تن هست و بار
 دشمنان در گهش با درد اشکم باد و هست
 اندران وقتی که جمله عاملان حاضر شوند
 شاه عالم از همه علامه اعلم باد و هست
 ای شهنشاهی که در آب و طعام دشمنان
 تا بود آب و طعامی در جهان هم باد و هست

1. See *Tarikh i-Fereshta* Vol. II p. 298. In *Khulasah-i-Tawarikh-Bengala* (p. 57) the date of Barbakshah's death is 878 A.H.

وی جهانگیری کہ ہر دم از نہیب تیغ تو
 در میان دودمان خصم ماتم باد و هست
 بر سر تو افسر و تاج ممالک هست و باد
 زیر پایت تخت گاہ جملہ عالم باد و هست

As the date of its compilation is not given, we have to suppose that the book was completed sometime between 862 to 879 A.H.

THE TITLE OF THE BOOK :

The lexicon is generally mentioned by three titles i.e. *Sharafnama-e-Munyar*, *Sharafnama-e-Ibrahimi* and *Farhang-e-Ibrahimi*, but the real title was *Sharafnama-Ahmed-e-Munyar*¹. As we have seen earlier, the name was assigned

1. Maner is a town in Bihar about 20 k.m. from Patna near the Son river. Today it is called Maner or Muner but the author of Sharafnama calls it Monyar or Manyar. He has mentioned this name thrice in different verses, for example :

مغیث جهان سرور منیر است کہ خاک در روضہ اش عنبر است

OR

سراپا کہ مملوز در دریسرت شرفنامہ احمد منیری است

Dr. Mohd. Bagar, with reference to Qazi Abdul Wadud, quotes an extract of *Zariyah-e-Dawlat* of Sufi Muneri, a pupil of Ghalib. It is thus :

منیر بفتح اول و ثالث و سہمکون ثانی و رابع ہے اور
 اب کثرت استعمال سے بفتح میم و کسر نون و
 یای مجہول مشہور ہے ۔

It appears from this quotation that in the beginning it was pronounced as ^{منیر} Manyar (as written in Sharafnama)

afterward because of abundance of usage it became Moner or Maner.

to the book after the name of the Sufi saint Shaikh Sarafud-Din Yaya Munyari, as the author himself says :

سراپا که مملو ز در در یست
شرفنام احمد منیری است

In the catalogue of M.A. Library Aligary, the title of the book is *Lughat-e-Ibrahimi* which is not the exact title of the book.

SOURCES OF THE BOOK :

The author of *Sharafnama* has derived material not only from the lexicons but had occasion to consult the prose and poetical works of the earlier masters. The details are as follows :

A : LEXICONS :

1. FARHANGNAMA-I-ASADI

It also goes by the name of *Lughat-i-Furs*. This is the earliest discovered Persian lexicon compiled by Abu Mansoor Ali bin Ahmad Asadi of Tus. This lexicon was compiled after *Garshaspnama* (completed in 458 A.H.) as a number of verses of this poem are to be found in the lexicon. The date of Asadi's death is 465 A.H. as given by Hidayat. If it is correct, the dictionary was compiled sometime between 458 and 465 A.H.

This book has been a source book rather the basis for almost all the later lexicons such as *Farhang-i-Qawwas*, *Sihah*, *Dastur*, *Adat*, *Zufan* and others. *Lughat-i-Furs* was published first in 1857 A.D. in Gatingon by Pavel Horn,

twice in Tehran in 1319 and 1336 A.D. Shamsi by Mujaddid Abbas Iqbal and Aqa Muhammad Dabir respectively.

2. FARHANGNAMA-I-QAWWAS :

Farhangnama-i-Qawwas has been compiled either in the later part of 7th century A.H. or in the earlier part of 8th century A.H. Its author's name is Fakhrud-Din Mubarak Qawwas of Ghazna. The author was one of the famous poets and scholars of Alaud-Din Khilji's reign (695-715 A.H.). The *Farhang-i-Qawwas* is the earlier discovered Persian lexicon after the *Lughat-i-Furs* of Asadi and the first Persian lexicon written in India.

This is very important dictionary and has been the foremost source book for the later lexicographers of India. The only Ms. of this work is preserved in the Library of Asiatic Society, Calcutta. It has been edited by Prof. Nazir Ahmad of Aligarh and published in Iran.

3. ADAT UL-FUZALA

This dictionary was compiled by Qazi Khan Badr Muhammad Dharwal of Delhi. The dictionary was written in 822 A.H./1419 A.D. It is divided into two parts. The first part deals with مفردات and the second with مرکبات. The words are arranged according to the 1st and the last letters. Illustrations are very rare. The book has not been published so far.

4. ZUFAN-I-GUYA

This is the fourth discovered Persian lexicon written in India. It was compiled before 837 A.H. by Badr Ibrahim

132611

Faruqi, the brother of Ibrahim's grandfather. (837 A.H. is the date of compilation of another Persian lexicon *Bahrul Fazail* in which the *Zufan* has been mentioned.) The complete title of the book is *Zufan-i-Guya Jahan Puya* also called *Haft Bakhshi* (هفت بخشى) *Zufan* گویا جهان پویا for it is divided into seven chapters (بخشها) following the *Farhangnama-i-Qawwas* which is divided into five chapters (بخشها). Each *baksh* is divided into several *gunas* گونها each *guna* into *behraha* (بهرها). This lexicon has recently been published in Russia. Its only Ms in India is preserved in Khuda Baksh Khan Oriental Library Patna.

5. QUNIYA

The author has at few places referred to a lexicon called *Quniya*. We have information about two lexicons bearing this title, one being *Quniyatut-Talibin*, the other *Quniyat-ul-Fatyan*. The former is lost but the latter is available and is in verse containing 213 lines.

6. TAJUL MASADIR

It is a dictionary of Arabic infinitives explained in Persian. Its author Abu Jafar Ahmadi bin Ali al Muqari al Baihqi was born about 470 A.H./1077 A.D. and died in 544 A.H./1149 A.D.

7. TAJUL ASAMI

It is an Arabic Persian dictionary, the author of which is not mentioned anywhere in the text, but has been ascribed to Zamakshari (Abul Qasim-Muhammad bin Usman

died in 538 A.H./1143 A.D.) It is arranged in alphabetical order, so that the first letter constitutes the bab, and the last the fasl.

8. NISABUS SABYAN

The famous metrical Arabic-Persian dictionary by Abu Nasr-Masood bin Abi Bakr bin Hussain ibn Jafar Farabi. The book comprises 200 verses and has been followed by almost all important later lexicographers.

9. SIHAHUL LUGHAT

It is an Arabic lexicon compiled by Abu Nasr Ismail Jauhari b. Hammad Farabi son of the sister of Abu Ishaq Farabi, the author of *Diwan-i-Adab*. The author who was a great scholar and lexicographer visited Arabic in his Youth and collected their words and phrases, then returned to Damghan. The Sihah is one of the most important dictionaries and has been a source book for later Arabic and Persian lexicon writers.

10. SURAH

As Surah Mines Sihah is a well-known abridgement of Jauhari's famous dictionary, the *Sihahul Lughat*, with addition of the Persian equivalents, compiled by Abul Fazl Muhammad bin Umar b. Khalid al Madoo ba Jamal al Qarshi. The work was completed in 681 A.H./1282 A.H. in Kashghar, and the author made a fair copy of original in 700 A.H./1300 A.D.)

In addition to them there are a few other books utilised in the preparation of the text of the *Sharafnama*

about which no details are forthcoming. However some of them have been utilised by the author of Jahangiri. These are the additional works.

B. OTHER PROSE AND POETICAL WORKS :

1. TARIKH-I-TABARI

The well-known Arabic history written by Muhammad Jarir Tabari (d. 310 A.D.). The book was translated into Persian by Abu Ali Muhammad Bula'mi in the reign of Amir Mansoor b. Nuh the Samanid.

2. TAJUL MA'SSIR :

It is a famous Indian history in Persian language written by Hasan Nizami of Nishapur in 610 A.H. during the reign of Sultan Iltutmish (607-633 A.H.). The book starts from the conquest of Ajmer by Muhammad Ghauri in 587 A.H. and ends on the description of the conquest of Lahore and the appointment of Malik Nasirud-Din as the governor of Lahore. The book has not yet been published. Its Mss. are rare.

3. TABAQAT-I-NASIRI :

It is a general history written by Abu Umar Usman Mibanjud-Din of Juzjan, often called Minhaj-e-Siraj. The book was composed during the reign of Nasirud-Din Muhammad and was dedicated to him. It covers the details from the beginning to the year 658 A.H. This is one of the most important historical works written in India and has been a foremost source book for the later historians.

4 MAQAMAT-I-HARIRI :

A well known work on **ایشام خطب** written by Abu Muhammad Qasim bin Ali bin Muhammad bin Usman al-Basri popularly known as Hariri.

5. SAIDNA :

It was perhaps the Persian translation of Beruni's book Saidla, by Abu Bakr Kasani during the reign of Sultan Iltutmish (607-633 A.H.). It exists in Ms. form. An abridgment edition is preserved in M.A. Library, Aligarh.

6. A'JAIBUL - BULDAN :

It was a geographical work different from its name sake which is a popular work. No details about this book are available today.

7. MUNTAKHABAT-E-MAULANA SHARAFUD-DIN SHIRAZI :

8. UMDATUL TAFSIR : Details, not available.

9. TAFSIR-E-ZAHIDI : ..

10. HASHYA-E-MUNTAKHAB : ..

C. POETS :

The verses of the following poet have been quoted as illustration in the Sharafnama :

1. Rudaki (d. 329 A.H.)
2. Firdausi (d. between 411 & 614 A.H.)
3. Abu Ali ibn Sina (d. 428 A.H.)
4. U'nsuri (d. 431 A.D.)
5. Abu Said Abil
Khair (d. 440 A.H.)

6. Qitran of Ta brez	(d. 465 A.H.)
7. Nasir-e-Khusrau	(d. 481 A.H.)
8. A'maq Bakharai	(d. 543 A.H.)
9. Sanai Ghaznavi	(d. 545 A.H.)
10. Mukhtari Ghaznavi	(d. 554 A.H.)
11. Abdul Wase Jabali	(d. 555 A.H.)
12. Sozni Samrqandi	(d. 559 A.H.)
13. Mujeer Belqani	(d. 586 A.H.)
14. Anwari	(d. 587 A.H.)
15. Jamalud-Din Abdur Razzaq	(d. 588 A.H.)
16. Nizami of Ganja	(d. after 593 A.H.)
17. Khaqani Sharwani	(d. 595 A.H.)
18. Zahir Faryabi	(d. 598 A.H.)
19. Kamal Ismail	(d. 635 A.H.)
20. Maulana Rumi	(d. 672 A.H.)
21. Saifud-Din Isfarnagi	(d. 672 A.H.)
22. Sa'di Shirazi	(d. between 691-
694 A.H.)
23. Amir Khusrau	(d. 705 A.H.)
24. Amid Tulaki	A poet of the
time of Nasirud-
Din Mahmood
and Balban.
25. Badr-i Chachi	The court poet
of Muhammad
Tughlaq (725-
52 A.H.)

26. Khwaja Kirmani (d. 753 A.H.)
27. Bushaq (perhaps he is identical with Atema)
28. Salman Sawaji (d. 778 A.H.)
29. Hafiz Shirazi (d. 791 A.H.)
30. Imad Faqih
31. Amir Futuhi
32. Sirajud-Din Maghribi
33. Saiyid Jalal A'zad Yazdi
34. Kamal Khujandi (d. between 808-18 A.H.)
35. Asmai
36. Katibi Nishapuri (d. 839 A.H.)
37. Khwaja Qawami of Ganja
38. Saif Ariz
39. Fatima Khurasania
40. Malik Yusuf bin Hamid
41. Saiyid Muhammad Shirazi.

Apart from these sources the author has gathered information from some Persian scholars who were present in India and with whom the author was on friendly terms. Among these scholars the following are mentioned in Sharafnama :

1. Saiyid Muhammad of Shiraz
2. Amir Zainud-Din Haravi
3. Shaikh Wahidi of Shiraz and
4. Amir Shahabud-Din Hakim of Kirman

About the first two we have no information except that the former was a poet and the latter was entitled Hasan Khan of Fatha Khan and was the poet lauriate of Bengal.

No details are available about these poets in any tazkira of poets and scholars

3. SHAIKH WAHIDI OF SHIRAZ :

He was a poet and scholar and has been quoted in *Sharafnama* repeatedly. No information about his life and career is to be found in any other source except what we find here and there in *Sharafnama*. He was a poet because several verses have been quoted as illustration in *Sharafnama* by his name, for example.

شیخ واحدی :

این زتک زشت را ترک کن ای واحدی
 کین زتک بی وفا کشته بسی شوهرک
 رسم تجمل نبود شیوه این پیر زن
 اسپک و زر را فکک اشترک و اشترک

He was a scholar of Persian and Turkish languages as the author of *Sharafnama* quotes his views repeatedly in explaining Persian and Turkish words.

He was the author of tow books named *Hablul-i-Mateen* (حبل المتین) and *Kalemaat* (کلمات). On what subject the books were written, is unknown because the only information about the former is given in *Sharafnama* in the explanation of Yazd and it is thus :

یزد بالفتح نام شهری است در زمین فارس . . .

بندگی شیخ واحدی در جبل المتین شرح نوشته است
(شرفنامه) .

In *Muayid* it is thus :

یزد: بالفتح نام شهر است در زمین فارس . . .
و کیفیت آن مطول است بندگی شیخ واحدی
در جبل المتین شرح و مصرح نوشته است (مؤید
ج ۲ ص ۲۷۹) .

Perhaps he was alive in the authors time because
the author mentions several time 'it is heard by Shaikh'
Once the author of *Sharafnamah*
این تسماع است از شیخ
writes.

پیک . . . و بندگی شیخ واحدی با کاف فارسی
می خواندند -

It appears that the author has met him some time
before the Shiakh died. His death occurred in author's life
time because at several places he mentions him as
The name of his
second work has been stated in *Sharafnama* in the explana-
tion of the word Taskhar (تسخر) which is thus :

تسخر: بفتح یکم و سیوم بمعنی تسخر فارسیان استعمال

کرده اند - در کلمات بندگی شیخ واحدی هم دیده شده
است (شرفنامه)

4. AMIR SHAHABUDDIN HAKIM KIRMANI

He is an scholar who has been quoted in *Sharafnama* repeatedly. The sources for information about his life are *Sharafnama* and *Kashful Lughat*. The details we have gathered from these sources are as follows :

1. He was a Persian scholar for he is quoted several times in *Sharafnama* as an authority.

2. He was a physician. Firstly because he is stated in *Sharafnama* as *افتخار الحکماء* a common for great physicians, secondly because he is quoted mostly in the explanation of diseases, and medical properties of herbs, for example :

خناق: مرضی است از غلبه خون حادث شود و
این تسامع است از امیر شهاب الدین حکیم
کرمانی

OR

گره بید افتخار الحکماء امیر شهاب الدین
کرمانی

3. He was author of a Persian lexicon wich has been a source of book for the author of *Kashful Lughat* as the author of *Kashf* has written in his preface.

و چون کسی را شبهه در اذیت پارسی روی دهد بخواه
در فرهنگ شیخ ابراهیم ابن قوام... و فرهنگ امیر
شهاب الدین حکیم کرمانی . . . نظر بکند
(کشف اللغات ص ۳ ، ۴)

4. One Amir Shihab was the courtier of Amir Ziauddin Haravi, the court poet of Bengal. He may be identical with Amir Shehabuddin Hakim Kirmani.

5. If it is so, it becomes certain that he was in India in the time of the author.

Recently Dr. Nuzul Hasan Ansari of Delhi University, has published an abridged edition of Maasir-i- Mahmud Shahi, a contemporary history of Sultan Mahmood Khilji I, the king of Malwa (1436— 1469 A.D.) The real title of the book is 'Maasir-i-Mahmud Shahi Wa Siyar-i-Khilafat Panahi'. The author has given his name and title in the preface thus :

مرتب این رسایل و مبین این فضایل العبد الراجی
الی رحمة الله الودود علی بن محمود الکرمانی المشتهر به
شهاب حکیم .

The book has been completed in 872 A.H/1467A.D.

It is proved by a couplet written by the author himself.

ور تو از تاریخ این تاریخ میجویی نشان
یکره آخر بر شمر و دین شه گردون رکاب

The author of this history i. e. Ali b. Mahmud al-Kirmani known as Shahab Hakim, is identical with Amir Shahabud-Din Hakim Kirmani, quoted in *Sharafnama* as the title, region of residence and the period is same. The information given by Shahab Hakim about his life in the book *Maasir-i-Mahmud Shahi* is as follows :

1. His name was Ali bin Mahmud al-Kirmani.
2. He was commonly known as Shahab Hakim.
3. Before coming to Malwa he was residing in Jaunpur. Where he had become famous for his learning and scholarship.
4. Hearing his fame Sultan Mahmud Khilji of Malwa offered him to come to his court. But Shahab Hakim could not accept this offer because of the ruler of Jaunpur.
5. At last in later part of 869 A. H. or early in 870 A. H. he left Jaunpur, reached Ranthambaur and meeting with prince Fiddan-Khan went to Shadi Abad (Mandau), where he came to know that the Sultan had his camp at Azizabad. He reached there and met the Sultan in 870 A.H. 1465 A.D. for the first time. Sultan gave a warm welcome to him but afterwards the courtiers poisoned his ears and he gave no lift to the author.

6. On Sultan's return from Aziz Abad to Shadi Abad, one day when Prince Mahmud commonly known as Ghayas was present at the house of Shaikh Alauddin Mohammad, Shahab Hakim presented some of his writings before the prince. The prince was very much influenced by the learning and scholarship of Shahab Hakim and on his very recommendation he got entrance in the Sultan's court.

7. At the time when he reached the court, his age was more than 89 years, as he has himself written that after two years of his reaching there, when he has completed the work "Maasir-i-Mahmud Shahi" in 1467 A.D.,

« سال عمر به نود و يك رسيد و قواى بدنى فتور گرفته »

(his age has reached to ninety one years and his body has become weaken.)

This book was written at the desire of Sultan Mahmud Khilji and the Sultan has himself offered this duty to the author. The book is considered as the most authentic work on the said period.

UTILISATION OF SOURCES

As said earlier, the author of *Sharafnama* access to a number of earlier lexicons some of which are not extant, while the following four lexicons are available to us :

1. *Lughat-i-Furs-i-Asadi*
2. *Farhangnama-i-Fakhr-i-Qawwas*
3. *Adatul Fuzala* and
4. *Zufan-i-Guya*, of which the last two, have been used in *Sharafnama* copiously.

A comparison of the information available in *Sharafnama* with that found in above-mentioned lexicons would show the author's mode of treatment with respect to his source-books.

1. *Lughat-i-Furs* :

It has been quoted in *Sharafnama* under the word *Farghand* (فرغند)

شرفنامه

فرغند : بالفتح گیاه است بیخ
 ندارد بر هر درخت که در
 پیچد خشک گرداند و آرا
 پیچه و غساک و نوبج نیز
 گویند بتمازیش عشقه
 و لبلاب خوانند و در

اسدی

فرغند : گندیده باشد عماره
 گفت : ع
 معذور است از بانوسازد زنت ای غر
 از ان گنده دهان تووزان یعنی فرغند

فرهنگنامه اسدی طوسی مندرج
است که گیاهی است مانند
لبلاب پرمیوه چون بر درخت
رسد شاخه‌هایش خشک گرداند.

فرغند : گیاهيست که خودروی
باشد و چون کدو بر جهد
و اورا خورده افرغنج نیز
خوانند بتازی لبلا ب خوانند -

The meanings which have been given in *Sharafnama* with reference to *Lughat-i-Furs-i-Asadi* are not to be found there.

2. *Farhangnama-i-Qawwas* :

Though no reference of this lexicon is to be found in *Sharafnama* by name, the author has used it in collecting his information.

3. *Adatul Fuzala* :

The *Adatul Fuzala* has been quoted twenty nine times with name and often without mentioning its name. A comparison of the information available in the *Sharafnama* with its original would show the extent of difference in the Ms consulted by the author of the *Sharafnama* with the Ms available today.

شرفنامه

آب : معروف و رونق و جاه
و فیض و عطا و رواج و
رحمت و این معانی در ادات
الفضلا و در اصطلاحات

ادات الفضلا

آب : مدت ماندن آفتاب
در برج اسد رومیان یکماه
شمرند و آنرا آماه خوانند -

الشعراء است و نیز مدت
ماندن آفتاب در برج اسد
که رومیان آیماء خوانند و
یکماه دانند . . . بادهای بی
منفعت درو میوزد و هند
آنها بهادرو گویند و آبرو
و حشمت و عزت . . .

The author has no doubt added much to the information given by the Adat. He has also quoted the complete meaning supplied by the latter but the meanings which he has attributed to the Adat are not found there. These may have been taken from *Istalahatush Shaura* اصطلاحات الشعراء which is not available today.

بزغند : بالضم نام درختی
است کذا فی لسان الشعراء
و در ادات الفضلا باباء و زاء
فارسی مرقوم است -

بخس : .. و نیز پژمرده شدن
و پژمردن و چیزی که در
خوشه انگور بود و عشوه

پژغند : با باء و زاء فارسی نام
درخت است -

بخس : مردن پژمردن و نیز
چیزی که خوشه بود و عشوه
و گداز -

و گداز و رنج و در ادات
الفضلا به پنج معنی اخیر با
با فارسی مرقوم است -

Here the author has confused in Bakhs and paksh as in Adat Bakhs has been written with (ب) and not with (پ) , secondly only four meanings of these five are given under bakhs (بخس) . رنج is not included in them. It is the word بخش which occurs just after the preceding word bakhs (بخس) , in the explanation of this word, the author of Adat writes بخش با با فارسی رنج و عشوه و گداز . The author of *Sharafnama* has been mistaken here and considering both words to be the same, he has mixed their meanings under bakhs بخش otherwise the meaning رنج has nothing to do with bakhs in Adat.

It is also possible that the Ms before the author of *Sharafnama* was defective and the word بخش was dropped from it. So the meaning of both words were mixed under بخش because in our Ms of Adat these are two different words with different meanings.

بخشک : بضم تین و قیل بکسر دوم فارسی و ایضاً بفتح یکم و در ادات الفضلا با با	بخشک : با جیم فارسی مکسور و بکسر با طیب و دارو فروش و بخشک بضم تین نیز
---	--

خوانده اند -

فارسی مصحح است طیب
و پزشك مترادف اینست -

In Adat the word bajishk (بچشك) is written with ب and not with (پ) because the author of Adat always mentions clearly if a letter is persian (باء فارسی، جیم فارسی) etc. Here in بچشك also he has mentioned جیم فارسی , but in case of ب he has not given anything which means that the letter is not Persian (فارسی). I think either the author of Sharafnama has wrongly read باء فارسی in place of جیم فارسی or the word جیم was dropped from the Ms of Adat which was consulted by the author.

بیناسك : بالكسر دریچه و
در ادات الفضا با كاف فارسی
آورده و آنرا پتنك و
ببتك نیز گویند -

بیناسك : دریچه -

In this word also there is no indication for كاف فارسی in our Ms of Adat. It is, no doubt, possible that such indication was to be found in the Ms. consulted by the author.

پردال : بوزن و معنی پرکار
کذا فی لسان الشعراء و با باء

پردال : با باء فارسی پرکار -

فارسی در ادات الفضلا
مندرج است -

پیتک : بوزن خشتک با باء
دوم فارسی پاره از خوشه
خرما وقیل با کاف فارسی
و در ادات الفضلا با وکاف
نازی است -

پژول : با زاء و واو فارسی
فندق را گویند که بدان
بازی کنند و پستان نرم کذا
فی الادات و در لسان الشعراء ،
بمعنی نار پستان مرقوم
است -

دالیوزه : با لام موقوف و
در ادات با واو فارسی مندرج
است جنسی از فراشتک -

رجک : بفتح یکم و ضم دوم
همان رجک که در فصل سابق

بیتک : پاره از خوشه انگور
و خرما و در لسان الشعراء پیتک
هر دو با و کاف فارسی است

پژول : باوزا و واو هر سه
فارسی پستان نرم و فندق که
بدان بازی کنند و در لسان
الشعراء بمعنی ازار پستان
مسطور است -

دالیوزه : با واو فارسی نوعی
از فراشتک -

رجک : آن باد که از گلوی
مردم با آواز برآید و آن

گذشته و در ادات الفضلا
با کاف تازی مرقوم است -
ریزه : بایاء فارسی هرچه در
غایت خردی بود و كودك
و در لسان الشعراء ریزه با ذال
معجمه مصحح است و با زاء
هوز در ادات الفضلا مرقوم
است -

زیاد : و قیل نوعی از منصوبه
نرد بازی هر نقشی که در
کعبتین افتد هنگام باختن
یکی از ان زیادت با زند و
قول اخیر منقول است از
ادات الفضلا -

زاور : بفتح سیوم ستاره
ایست سیاره در آسمان سیم
... و در ادات الفضلا
بمعنی زنده مرقوم است . .

از خوردن قفناع و آب و
طعام و شیر خیزد -
ریزه : بایاء فارسی كودك
و هرچه در نهایت خردی
بود -

زیاد : نوعی از منصوبه نرد
بازی که هر نقشی که در
کعبتین افتد در وقت باختن
یکی از ان زیادت با زند و نام
مردی و او را زیاد منکر
نیز گفتند -

زاور : زنده -

شیراز: نام شهری مشهور از
پارس زمین . . . و در ادات
الفضلا مرقوم است که آباد
کرده سلیمان است علیه
السلام -

صلیب اکبر: یعنی تقاطع
خط استوا و خط محور کذا
فی الادات الفضلا -

عذرا: کنیزك دوشیزه و در
ادات الفضلا مندرج است
که معشوقه و امق بود و
ایشان در عهد سلطان سکندر
بوده اند -

کبک انجیر: آنچه بدان
سنگ فرستند و پرنده ایست
تیز پر و بلند پرواز و مرغی
است سپید و بعضی دراج
را گویند بدین معنی خود
مترادف است - مقرر ضمیر

شیراز: نام شهر است مشهور
که تختگاه ملک فارس و آبادان
کرده سلیمان علیه السلام
است در اصل شیرساز نام
داشته بود -

صلیب اکبر: تقاطع خط
استوا و خط محور -

عذرا: نام عورت است که
وامق عاشق او بود و برج
سنبله و آشکارا -

کبک انجیر: پرنده ایست
تیز پرو بلند پرواز و دراج سپید
و آنچه بدان سنگ فرستند -

خداوندان معانی و فضایل باد
 مولنا قاضی خان که این لغت
 را در کاف مع الباء آورده
 است شاید بسمو نبشته باشد
 زیراچ بمعنی نخست کشک
 انجیر است با کاف مع الشین
 به انجیر سوراخ کردن و
 سفتن و سنبیدن است. الخ
 غز : بالضم جنسی از ترکان
 کذا فی الاجمال و در ادات
 الفضلا مندرجست قومی که
 ملک خراسان در عهد
 ملکشاه بزور گرفته بودند -

غز : قومی اند که ملک
 خراسان بزور گرفته بودند -

(during the reign of Malikshah) is
 missing from our Ms of *Adat*

فرخاک : موی فروهشته کذا
 فی الادات و در لسان الشعراء
 فرخال با لام موقوف است -

In *Adat* there is no word as فرخاک. The meaning

Either the Ms are mentioned under فرخال . موی فروشته
of Adat before the author of *Sharafnama* had wrong reading
or it is a clerical mistake in the *Sharafnama* as the correct
reading should be

فرخاک : موی فروشته

کذا فی اللسان و در ادات

فرخال بالام موقوف است۔

قیصور : شهریست در آن

قیصور : نام شهریست در

سرچین نزدیک دریای اخضر

آن سرچین نزدیک دریای

کذا فی الادات۔

اخضر۔

گرونا : گردانک رباب کذا

گرونا : با کاف فارسی مکسور

فی لسان الشعراء و در ادات

مرغی یا چیزی که بر آتش

الفضلا با کاف فارسی مصحح

بگردانند و سیخ بریدن۔

است۔

کاخ : کوشک و خانه با

کاخ : کوشک و خانه و

روزن و در ادات الفضلا

روزن و خانه با روزن و

خانه و روزن و کاروان سرای۔

کاروان سرای۔

مار افسار : یعنی آنک با

مار افسار : آنکه مار را

فسون مار را مطیع سازد و

با فسون مطیع خود گرداند۔

زهر مار گزیده را بیفشاند

کذا فی الادات . . .

The sentence **و زهر مار گزیده را بیفشاند** is not to be found in the Ms. of *Adat* before us.

شوپیست : بوزن شوخست
فسون و علاج -

شوپیست : بفتح یکم و کسر
دوم پراگندگی و در لسان
الشعرا بیک لغت بهردو معنی
تصحیح کرده است فاما در
ادات الفضلا برین طریق
تمیز کرده -

شوپیست : فسون و علاج -

شوپیست : پراگندگی -

4. *Zufan-i-Guya* :
The *Zufan-i-Guya* has been quoted in *Sharafnama* 31 times with its name and several times without name. A comparison of the information available in the *Sharafnama* with its original would clearly show that the Ms utilised by the author was quite different with the copy that is available in Bankipur Library patna.

شرفنامه

اندروا: بالفتح نگون آویخته
و بازگونه کرده اند روای
و دروای و روا درین لغت
است و در فرهنگ زفان
گویا بمعنی حاجت نیز آورده
است . . .

This word (اندروا) is missing from our Ms of *Zufan*.

ایارده: بالفتح با راه موقوف
نام تفسیر زند که تضيف
ابراهیم زرتشت است و گویند
که تفسیر نسك است و آن
هم کتابی است معان را
و نیز گویند که از صحف
منزل است و دو معنی اخیر

زفان گویا

ایارده: تفسیر زند و نیز
گویند از صحف منزل
است -

منقول است از فرهنگ
 زفان گویا که از مصنفات
 مولانا بدر ابراهیم برادر
 جد جامع شرفنامه است -

The author of *Sharafnama* has given three meanings, last two of which have been attributed to the Zufan while our Ms contains the first and the last of them in place of last two. There may be some clerical mistake either in *Sharafnama* or in the Ms of *Zufan*.

<p>با خور: آن پانزده روز که در سال سخت گرم است و این منقول است از زفان گویا -</p>	<p>با خورا: آن پانزده روز در سال که سخت گرم است -</p>
--	--

In *Zufan* the word is Bakhura with الف being its last letter because it is written under Guna ba - alif (گونه ب ا) i. e. the first letter ب and the last one الف. So it is certain that the author of *Sharafnama* has made wrong reading.

<p>بروز: بیضمتین آرایش پوستین که در پای دامن و سر آستین دوزند و پیوند</p>	<p>بروز: پیوند - بروز: جامه پوشیدنی و یا گستردنی که لرنی پس از</p>
---	--

و جامه گستردگی یا پوشیدنی
 بالونی پس از لونی دیگر و
 قیل با باه فارسی کذافی لسان
 الشعراء و نیز بوزن مرکز است
 و استعمال آن در شعر خاقانی
 است و قیل برور با راه
 مهمله در زفان گویا مرقوم
 است -

لونی بود -
 بروز : پیوند که در جامه
 کنند و جامه به رنگی که
 بگرد جامه بدوزند یعنی وصل
 و پیوند و بعضی ببا پارسی
 گویند -

In *Zufan - i -Guya* there are three words. One with
 and the rest two with . So the
 statement of *Sharafnama* becomes
 doubtful because with means
 and not or آرایش پوستین
 which contains these meanings .

بان : چیزی است خوشبو
 و نیز نام درختی و بمعنی
 خداوند نیز آید و استعمال این
 مرکب است . . . و در
 فرهنگ زفان گویا مندرج

بان : یعنی نگاهبان خرمن
 و بفتح با نیز گویند -
 بان : دارنده صاحب چیزی
 در محافظت و غمخوارگی و در
 آخر کله پیوند و گویند

است که درخت سهجنه را گویند -	پیل بان ... چنانک بلی و زار و شار ... و همچنین فاعل در آخر اسم فعل یفتد رنگ ریز ریزنده ...
---------------------------------	---

Here again the author of *Sharafnama* has been confused. The word بان in *Zufan -i-Gnya* does not mean درخت سهجنه as attributed to it in *Sharafnama*. It is another word بتان (in Bakhsh vth dealing with the words mixed with Arabic, Turkish and Persian) which has the meaning درختی است که بههندوی سهجنه گویند (it is a tree which is called Sehjna in Hindwi while the word بان has been mentioned under Bakhsh Ist (dealing with pehlavi and Dari words which have no relation with anyother language)

بنجوان : نام ولایتیست کذا فی زفان گویا -	بنچران : نام ولایتیست -
---	-------------------------

The reading of the word is not clear in *Zufan*. Apparently it is بنچران but it is certainly possible that it is clerical mistake and the correct reading is as given in *Sharafnama* with the reference to *Zufan-i-Guya*.

برمو : بالفتح انتظار و این منقول است از زفان گویا ..	برمو : انتظار -
---	-----------------

بیشه : با یاه فارسی دشت و
نیستان و جنگل و در زفان
گویا منقول است که نیز ساز نیست
مثل چنگ و باب -

برخی : بالفتح آنچه بدل
چیزی بکسی دهند بتازی
فدای خوانند و بمعنی پاره از
چیزی وقیل با زام هوز و نیز
با زام فارسی خوانده اند و این
دو روایت اخیر از فرهنگ
زفان گویا منقول است ...

پرمر : بفتح یکم و سیوم
همان برمو که در باب سابق
و فصل واو مندرج گشته
و بعضی بزاه معجمه گویند
کذا فی زفان -

تنگلوشا : بالفتح با کاف فارسی
موقوف علیخانه رومیان در
صورتگری غیر از تنگ و

بیشه : دشت و نیستان و
چنگ و ساز نیست چون
چنگ و باب -

برخی : فدا یعنی آنچه بدل
جان کسی دهند و بعضی
بزاه معجمه و نیز بزاه پارسی
گویند -

پرمر : انتظار و بعضی بزاه
معجمه گویند -

تنگلوشا : کتاب علم خانه
است از آن لوشا -

تننگلوش مقصور نیز لغت
است و در زفان گویا تننگلونا
در باب ناه مثله نیز آمده
است -

تمنگ : چیزیست سرخ از
رستینهها بطعم ترش بود از
درخت آرنش و در زفان
گویا تمنگ بجای یا نون
مرقوم است -

تمنگ : رستینه است سبز
وام ترش طعم -

In the *Zufan* the word is **تمنگ** with **ك** and
not **تومنگ** with **كاف** فارسی because it is
written under the letter **ك** after **تارك** , **تپاك** and **تبوراك** etc.

تزوالم : بالفتح برگ گیاه و
در زفان گویا با زاء نازی
مرقوم است -

تزوالم : برگ گیاه -

خبزدوك : بفتحین خزنده
است که سرگین غلطاند ...
و در زفان گویا مندرجست
که بعضی هزار پایه را خوانند

خبزدوك : گرمیست منقش که
آنها سرگین غلطاند گویند
و بعضی هزار پایه را گویند -

خروك : بالفتح همان خرچكوك
مرقوم و گویند همان ختجك
که گفته آید و معنی ثانی

از زبان گویا منقول است -

دروا : بالفتح رنگون آویخته

و باز گونه آویخته اندروا و

اندروای و دروای درین لغت

اند و در فرهنگ زبان گویا

بمعنی حاجت هم منقول

است ...

ریك : ای نيك بخت و وريك

مثله بتازیش و يك خوانند

و این منقول است از زبان

گویا -

زقونیا : بالفتح درختی است

که بهندش سیهند گویند و

این منقول است از زبان

گویا -

خروك : گیاهی است که آنرا

خرجوك نیز گویند خروك

همان ختجك است -

دروا : حاجت و رنگون یعنی

باز گونه آویخته و دربا نیز

گویند -

ریك : سخنی است که بجای

و يك باشد -

زقونیا : درختی است معروف

که بهندوی سیهند و توهر نیز

گویند -

زاور : بفتح سیوم ستاره
 ایست سیاره در آسمان سیم
 که کشور پنجم منسوب
 است بدو ... بتازیش زهره
 نامند در ادات بمعنی زنده
 مرقوم است و در فرهنگ
 زفان گویا بمعنی آن سیاه
 آورده -

زاوش : ستاره ایست سیاره -
 بتازیش برجیس و مشتری
 نامند و قیل باسین سعفص و
 این منقول است از زفان گویا
 زیبال : بالکسر شیر تند و این
 منقول است از زفان گویا -
 سیپوس : اسبغول و در
 زفان گویا سیپوس مرقوم
 دیده شد -

سروش : بالضم با واو فارسی
 جبرئیل و هر فرشته که بود

زاور : زنده و نیز زهره را
 گویند و سیاه -

زاوش : مشتری و بعضی بسین
 مهمله گویند -

زیبال : شیر تند -

سیپوس : اسبغول -

سروش : فرشته و در بعضی
 فرهنگ نامها است مهر جبرئیل

و سروشه بزیادها نیز درین
لغت است و قبل هفدم روز
از ماه و این معنی از زفان گویا
منقول است -

علیه السلام و سروشه بها نیز
گویند و سرویش هفدم از
ماه است -

For the meaning attributed to *Zufan* by the author of *Sharafnama*, the word is Sarwesh سرویش and not Sarosh

سرویش . There are two possibilities either the word سرویش is dropped by clerical mistake in the Ms of *Zufan* consulted by the author of *Sharafnama* and so the meaning of both words are mixed under سروش or it is a result of wrong reading because سرویش is clearly readable in our Ms of the *Zufan*.

سنگك : مصغر سنگك آبی
منجمد ... و قيل نام غله
که هندش کلاو خوانند و معنی
اخیر در زفان گویا مندرج
است -

سنگك : تصغیر سنگك ژاله
باشد آنك تگرگ گویند -

Here again, for some wrong understanding, the author has attributed the meaning to a word سنگك which is not to be found in *Zufan* where the word سنگك contains only

تصغیر سنگ ژاله i. e. the first meaning of the *Sharafnama* .

The cause of this misunderstanding is that there is another word سنگ in the *Zufan* which means غله ایست . باشد .

The author of *Sharafnama* has wrongly considered it to be سنگ and mentioned its meaning under سنگ with reference to the *Zufan*. Other-

wise in *Zufan* these are two different words having different meaning and hence the word سنگ in *Zufan* has nothing to do with ، نام غله که هندش کلاو نامند ،

at all.

ششخانیج کد گلین و بعضی

گویند گردک گلین و بعضی

بجیم پارسی گویند .

ششخانیج : بالفتح کردک

گلین که بتازیش حدر نامند و

این در فرهنگ زفان گویا

مندرج است فاما در فرهنگها

و دیگر باجیم فارسی مصحح

است .

شرنگ : زهر و گویند گیاه

خریزه و شلخک بفتح شین

تلخک و کبست نیز گویند

معنی اخیر منقول از زفان گویا

لغتی است .

In the *Zufan* the word is شلخك (with شین) and not تلخك (with ت) as stated in *Sharafnama*

صلا : افروختن آتش برای
دفع سرما از بهر عامه و
آوازی که برای استحضار
طعام کنند و این منقول است
از زفان گویا -

عید: معروف و در زفان گویا
است نام سرودی عیسی -

صلا : افروختن آتش برای
دفع سرما از بهر عامه و آوازی
که برای طعام کنند -

عید : نام سرودی است
واضع او زردشت -

The reading of the word عیسی is not clear in *Sharaf-*

nama. In the *Zufan* there is no such word under the explanation of the word عید .

عیار : اسپه که هر سوی
رود از نشاط و کذالك رجل
عیار اذاکان کثیر الحركت...
و در زفان گویا مرقوم است
بی باک و شب رو -

عیار : ترازوی و گوهر و
رنگ واسپه که هر سو رود
از نشاط -

عیار : بی باک و شب رو -

The word عیار is stated in *Zufan* twice once in *Bakhsh*

4th (dealig with Arabic words) having the meaning بی باک و شب رو and secondly in *Bakhsh* vth (dealing with

mixed words with Arabic, Turkish and Persian, having the meaning ترازوی و گوهر و رنگ و اسپی که هر سو رود از نشاط -

The author of *Sharafnama* has, perhaps, seen only the first of them and mentioned only one meaning with reference to *Zufan*. Otherwise in *Zufan* these are two words and the second one contains the rest meaning mentioned in *Sharafnama* without the reference of *Zufan*.

فدر نجاك : همان فرمانج مذکور و در لسان الشعراء و زفان گویا معنی آن دیو خانه نیشته است -	فدر نجاك : بفتح و کسرفا دیو خانه -
فراخوأك : گوشتابه و در زفان گویا در گونه قاف آورده است -	فراخوأك : گوشتابه -

In our Ms of *Zufan* the word is فراخوأك and is clearly mentioned under guna fa and not گونهها قاف as stated in *Sharafnama*. I think the Ms before the author of *Sharafnama* is not a correct one otherwise فراخوأك has nothing to do with گونه قاف in *Zufan-i-Guya* at all.

مطرا : تازه و آشکارا و این منقول است از زفان گویا -	مطرا : تازه و آشکارا -
--	------------------------

مولو : شاخ آهو که جوگیان
نوازند هندی سنکیم خوانند
و در زفان حلقه آهن و
گویند چوبیست باریک زاهد
ترسا. ان درون دیر برند و
حلقه آهن بچینانند -

مولو : حلقه آهن و گویند
که ناقوس است و آن نای
است باریک که زاهد ترسایان
آنها درون برند و حلقهای
آهن بچینانند -

As stated earlier, *Adatul-Fuzala* and *Zufan-i-Guya* have been copiously used by the author of *Sharafnama*. He gives their name only in a few places and has left mentioning them in most of the cases.

I have collected from *Sharafnama* all the information copied word by word from *Adat* and *Zufan* without their names having been mentioned. This information, apart from showing the author's indebtedness to the authors of aforesaid lexicons, may fruitfully be utilized in preparing a critical text of them.

For the benefit of readers I wanted to supply it here in detail but its volume became so huge that a small treatise like one in hand, could not bear it. So I have to confine myself to supply the information obtained from the *Adat* and *Zufan* only in a portion of باب الف of *Sharafnama* to show how far I am correct in my conclusion.

ادات الفاضلا

آرا : آراینده، و شعراء این
لفظ را جز مرکب استعمال
نکرده اند مشاطه را عروس
آرا و فاضلا را سخن آرا
گفته اند -

شرفنامه

آرا : امر آراییدن و آراینده
و بمعنی ثانی استعمالش مرکب
آید چون سخن آرا و عروس
آرا ای سخن آراینده و
عروس آراینده -

ادات الفضلا

آسا : آسایش و مانند و
 فازه که دهن از هم باز شود
 از کاهلی یا از آمدن خواب
 که عرب آنرا ثوبا و اهل !
 هند جنبهائی خوانند -

آشنا : ضد بیگانه و آشنا کردن
 در آب -

آهن ربا : آن سنگ که
 آهن را بخود کشد عرب
 آنرا مقناطیس خوانند -

آسیب : با یاء فارسی پرتو که
 دوش با دوش یا پهلوی با پهلوی
 یکدیگر بهم کوبند عمداً یا
 ناگهان چنانکه زور رسد
 و عرب آنرا صدمت و اهل
 هند دهکه خوانند -

آشوب : با واو فارسی شور

شرفنامه

آسا : مانند و آسایش و
 آساینده - و نیز آنکه دهن
 از هم باز شود از کاهلی یا از
 غلبه خواب ... بتازیش ثوبا
 و هند جنبهوائی نامند -

آشنا : با شین موقوف آشنا
 کردن در آب و ضد بیگانه
 آهن ربا : سنگی است که آهن
 را بخود جذب کند ...
 بتازیش مقناطیس خوانند ...

آسیب : با یاء فارسی پرتو
 که پهلوی با پهلوی یا دوش با
 دوش و امثال آن بهم کوبند
 چنانکه زور رسد بتازیش صدمت
 گویند و هند دهکه خوانند -

آشوب : با واو فارسی شور

و غوغا که عرب آنرا مشغله خوانند -

آسیاب : آن آسیا که بزور روش آب بگردد و آنرا آب آسیا نیز گویند -

آب : مدت ماندن آفتاب در برج اسد رومیان یکماه شمردند و آنرا آماه خوانند -

آفتاب پرست : باه دوم فارسی گل نیلوفر و جانوریست ... که عرب آنرا حربا و اهل هند گهرگهت خوانند -

آبافت : جامه بت و جامه شفت -

آکفت : بلا و رنج -

و غوغا که بتازیش مشغله باغین معجمه گویند -

آسیاب : با سین موقوف آن آسیا که بزور روش آب بگردد و آنرا آب آسیا نیز گویند -

آب : و نیز مدت ماندن آفتاب در برج اسد که رومیان آنرا آماه خوانند و یکماه دانند ...

آفتاب پرست : باه یکم موقوف و باه دوم فارسی گل نیلوفر ... و نیز جانوری درازدم ... بتازیش حربا و هند گهرگت نامند -

آبافت با فاه موقوف جامه شفت و سطر -

آکفت : بکسر کاف رنج و بلا -

آبدست : وضو و استنجا
کردن آب و شیرین کار و
پاکدست -

آذرپرست : با باه فارسی
آتش پرست -

آخشبیج : با باه فارسی ناهمتا
و يك طبع از چهار طبع
خلاق که عرب آنها عنصر
خوانند -

آهنج : انداختن -

آکج : آهنی کثر که بر
سر چوبی کرده باشند تابدان
پارهای یخ کشند -

آگنج : با کاف فارسی امعاء
گوسپند به گوشتابه پر کرده و
آنها جگر آکند نیز گویند
و عرب آنها عصب خوانند

آماچ : با جیم فارسی نشانه

آبدست : . . استنجا کردن
آب . . . و شیرین و
پاکدست -

آذر پرست : با باه فارسی
یعنی آتش پرست -

آخشبیج : با خاء موقوف و
یای فارسی يك طبع از طبایع
اربعه که بتازیش عنصر
خوانند و ناهمتا -

آهنج : انداختن . . .

آکج : بوزن کارد آهنی
سر کثر که بر سر چوبی کنند
تابدان پارهاه یخ برکشند -

آگنج : با کاف فارسی
برورن آگند امعاء گوسپند
به گوشتابه پر کرده و آنها
جگر آکند . . نیز گویند
بتازیش عصب خوانند -

آماچ : آن خاک بلند که

نشانه تیر برو نهند . . .

ارج و آرنج : آن استخوانهای بلند در بندگاه بازو و ساعد . . . بتاریش مرفق خوانند .

آرخ : گوشت پاره بلند که در تن مردم برآید . . . بتاریش ثولول و هند مسا خوانند .

آوخ : دریغ و افسوس . . .
آژند : بازاء فارسی گل میان دو خشت و گلی میانه آب -
آفند : بوزن آگند جنگ و خصومت -

آباد : ضد ویران که آنرا آبادان نیز گویند و آفرین -
آبکند : با باء موقوف یعنی مفاکی که از سیلاب در زمین افتد -

و آن خاک بلند که نشانه تیر برو نهند -

ارج و آرنج : آن استخوان که در میان بندگاه بازو و ساعد است و عرب آنرا مرفق خوانند -

آرخ : گوشت پاره بلند که بر تن مردم برآید . . . و عرب آنرا ثولول و اهل هند مسا خوانند -

آوخ : دریغ -

آژند : بازاء فارسی گل میان آب و گلی که میان دو خشت باشد . . .

آفند : خصومت و جنگ -
آباد : آبادان و آفرین -
آبکند : آن مفاک که از سیلاب بزمین افتد -

زبان گویا

انگزوا : جای گوسپندان
 باشد و بزگان و بازاء فارسی
 و فتح کاف نیز گفته اند -
 انوشا : مذهب گهران -
 آشوب : فتنه و غوغا -
 آسیب : پرتو و دوتن که
 بر هم ساینند و بهم برسند و
 دوش بدوش بهم کوبند یا
 پہلو پس یکدیگر را آزاری
 دهد -

اندوب : درد که پوست
 آوارہ کند -

آکفت : بلا و رنج -

الچخت : طمع -

انفست : پرده و تنستہ
 عنکبوت -

اوج : بلندی هوا -

ارج : اندازہ و قدر -

شرفنامه

انگزوا : بفتح یکم و کسر
 سیوم با کاف و زاء فارسی
 جای گوسپندان -
 انوشا : مذهب گهران -

آشوب : ... شور و غوغا...
 آسیب : با یاء فارسی پرتو کہ
 پہلو با پہلو یا دوش با دوش
 ... بهم کوبند -

اندوب : ... درد کہ پوست
 را ... آوارہ گرداند -

آکفت : ... رنج و بلا -

الچخت : طمع -

انفست : بفتح یکم و سیوم
 پرده عنکبوت و تنستہ آن -

اوج : بالفتح بلندی هوا -

ارج : بالفتح قدر و اندازہ

آژند : گل میان دوخشت -

اورند : فرو ژیب و خداع و فریب -

اند : نیف یعنی شماری مجهول
آنك از سه تا ده باشد و سخن
بشك گفتن -

الوند : نام کوهی بلند -

اهنود : اول روز از
فوردیان -

آذر : آتش و آفتاب در
قوس که آنرا آذر ماه
گویند -

اخگر : انگشت افروخته و
سوزان که چون آب زنی
زکال نبود -

آغار : زمین که نم بدو رفته
باشد و نيك سرشته -

آژند : بازاء فاسی گل
میانه دوخشت . . . -

اورند : بالفتح فرو زیب و
خداع و فریب -

اند : بالفتح عددی مجهول
از سه تا ده بتازیش نیف گویند
و سخن شك . . .

الوند : بالفتح بام کوهی
است . . . بلند -

اهنود : بالفتح اول روز از
فوردیان -

آذر : آتش و مدت ماندن
در برج قوس که فارسیان
آذر ماه خوانند -

اخگر : بالفتح انگشت
سوزان و افروخته -

آغار : زمینی که درو آب
در رفته و نيك سرشته

باشد -

آزیر : ... آماده کردن

لشکر و هوشیار... و بازگ

زدن و هوشمند و زیرک -

انبیر : وزن نجیر پر کردن

و گل تر و خشک -

آخور : .. علف گاه ستوران

و جای بستن ایشان -

اندرز : بالفتح وصیت و

نصیحت -

انباز : بالفتح شریک ...

اسپریس : بالکسر ... میدان -

اندایش : گاه گل کردن -

آغالش : شورش و کسی را

بر شورانیدن ...

آزغ و آزوغ : آنچه از

درخت خرما ببرند -

ازیغ : سردی که از کسی

در دل افتد -

آزیر : زیرک و هوشمند و پر

چیز و هوشیار کردن لشکر

و بازگ زدن -

انبیر : پر کردن و گل تر و

خشک ..

آخور : علف گاه ستور و

جای بستن وی -

اندرز : وصیت -

انباز : شریک -

اسپریس : میدان -

اندایش : گاه گل که بمالند -

آغالش : شورش و کسی را

بر شورانیدن -

آزغ : آنچه از درخت خرما

ببرند و آزوغ بواو ...

ازیغ : سردی که از کسی

در دل افتد -

انجوغ: تونجش و تونجید و
گرفته روی و شکنج اندام -
آك: آفت -

اكاك: قی -

افرنك: زیبائی -

اوژول: شتاب -

استیم: ریمی که از جراحت
چون فراهم آید درون پرشود -

آئین: رسم -

ارزن: نام غله ایست یعنی
چینه -

اسالیون: تخم کرفش کوهی
است -

انجوغ: . . شکنج اندام و
گرفته روی و تونجیده . . . -
آك: آفت -

اكاك: بالفتح قی -

افرنك: بالفتح زیبائی . . .

اوژول: . . شتاب -

استیم: . . آن سرما که
بر ریش زند . . ریمی که از
جراحت خون فراهم آید
درون پرشود -

آئین: رسم . .

ارزن: نام غله . . و بهند
چینه گویند -

اسالیون: . . تخم کرفش کوهی -

آرون : صفتهاي خوب -

انزرو : پازهر -

آرزو : ككش خاطر -

ايارده : تفسير زند . . .

از صحف منزل است -

آگشته : در محكم بسته -

آسغده : هيزم نيم سوخته -

آسمانه : سقف -

آمنه : پشتواره هيزم -

ارغنده : مرد خشمناك -

انباشته : پر کرده -

آرون : صفتهاي خوب -

انزرو : پازهر -

آرزو : ككش خاطر -

ايارده : . . نام تفسير زند

و نيز گویند كه از صحف

منزل است -

آگشته : بـكـمـر كـاف

فارسي در محكم بسته -

آسغده : هيزم نيم سوخته -

آسمانه : با سين موقوف

سقف -

آمنه : بفتح ميم پشتواره

هيزم . . . -

ارغنده : بالفتح مرد خشمناك -

انباشته : با سين موقوف

پر کرده -

THE ARRANGEMENT AND COMPOSITION OF THE BOOK

The book *Sharafnama* is divided into thirty two babs and each bab is subdivided into several fasls. The first letter forms the bab and the last letter makes the fasl. For example the word aghaz (آغاز) is mentioned under bab alif

(باب الف) and faslulza-e-Tazi فصل الزام التازی.

In using the dictionary we have to look to the first, last and the second letters of the word. This arrangement is no doubt, an improvement upon those who have not adopted any specific system, though it is not so helpful as the perfect system of alphabetical order found in later lexicons such as the *Burhan-i-Qati Farhang-i-Rashidi* and others yet *Sharafnama* is certainly, the earliest Persian lexicon in which almost a complete alphabetic order is adopted in as much as the arrangement of letters after the first one (which forms the bab) is concerned.

In example the order of words explained in فصل الف of *Sharafnama*, is as follows :

آرا - آسا - آشنا - آوا - آهن ربا آبا - ابا - اردہ خرما -
 ارمیا - اژدرما - اژیرا - استا - استقیلا - اسما - افتدستا -
 اقلیمیا - الف استوا - الف باتا - الوا - امیا - اندروا -
 انگروا - انگشت نما - انگشتوا - انوشا - اوریا - ایا -
 ایسا - ایرا - ایلا - ایلیا -

A study of the arrangement of these words will clearly show that the author has adopted perfect alphabetic system in arranging the words and not a single word is out of its alphabetic place.

THE CHARACTERISTICS OF THE WORK

1. ITS OLDNESS :

The importance of the book *Sharafnama* lies in its being the sixth oldest available Persian lexicon written in India¹.

2. EXHAUSTIVE MEANINGS :

The *Sharafnama*, in some cases, gives exhaustive meanings of words which are not available in earlier lexicons. As most of the earlier Persian lexicons were consulted by the author, he obtained complete information about a particular word provided in these lexicons. Then he supplies additional information about the same word which he has collected from other sources. The author adds sometime his personal experiences about some words. A few examples would show that he was more exhaustive in his treatment of the meaning of the words than the authors of *Adat* and *Zufan*, and other earlier Persian lexicon.

A : The word چندن means in the *Adat*

چندن : جیم فارسی آن چوب خوشبوی و سرد که عرب
آنها صندل خوانند²

and in *Zufan* it means چندن : صندل³

1. The first five are : 1. *Farhangnama-i-Qawwss*, 2. *Dasturul Afzil*, 3. *Adatul Fuzala*, 4. *Zufan-i-Guya* and 5. *Bahrul Fazail* respectively.

2. *Adat Aligarh Ms.*

3. *Zufan Bankipur Ms.*

while in *Sharafnama* it means

چندن : بالفتح چوبی است خوشبو که بتازیش صندل خوانند
و از امیر زین الدین هروی ملك الشعراء بنگاله چنان تسامع
است که چوبی است خوشبوی و رای صندل¹

خرگاه خیه² in *Zufan-i-Guya* means : B.

In *Sharafnama* the author says :

خرگاه و خرگه : کلاهما بالکسر با کاف فارسی جنسی از
مراتب بادشاها و ملوک و این تسامع است از امیر
شهاب الدین حکیم کرمانی و از امیر زین الدین هروی ملك
الشعراء که فتح خان خطاب دارد معلوم است که مقام خوشی
را گویند³

C : شرطه in *Sharafnama* means :

شرطه⁴ : بالفتح از خدمت امیر شهاب الدین حکیم کرمانی
مصحح است که باد موافق را گویند و از بندگی شیخ واحدی
محقق است که هنگام طوفان در دریا ابر مترکم می باشد و در
دریا زلزله می آید تا آنک آن ابر بماند طوفان نیارآمد بادیکه
آن ابر را برد آن را شرطه نامند -

1. *Sharafnama*

2. *Zufan Bankipur Ms.*

3. *Sharafnama*

4. *Sharafnama*

D :

in *Adat*¹

دوستگانی : واو و کاف هردو فارسی آن پیاله که از دور خود بدیگری بدهند -

in *Zufan*²

دوستگانی : پیاله که دوست در دور شراب نوبت خویش بدوست ایثار کند -

and in *Sharafnama*.³

دوستگانی : با واو و کاف فارسی بفصل سین و تا، موقوف در فرهنگنامها مرقوم است پیاله دور خویش که بدیگری را دهند -

After giving this meaning, he has narrated his own experience how the meaning was demonstrated to him in a gathering of scholars in which one Hakim Shahabud-Din in compliance with the order of Malikus Shuara Amir Zainuddin Heravi explained the word elaborately.

3. PRONUNCIATION :

The *Sharafnama* is the oldest lexicon in which the pronunciation of words is explained in detail. The earlier dictionaries such as *Lughat-i-Furs*, *Farhang-i-Qawwas*,

1. *Adat*, Aligarh M.s

2. *Zufan-i-Guya*

3. *Sharafnama*

Sihahul Furs, Meyar-i-jamali, Dasturul-Afazil, Adatul Fuzla, Zufan-i-Guya and others have left out this important aspect of word study. The *Dasturul Afazil, Adat* and *Zufan-i-Guya*, in some cases attempted to fix the pronunciation but not in a very systematic manner.

The following systems have been followed in giving the pronunciation of the words.

A : By mentioning the short vowels viz *زیر و زیر* and *پیش*, particularly of the first and the third letters when the second letter is quiescent (*ک*). In other cases the author applies diacritical marks to the first and second sometimes to the first, second, third and fourth letters also. Here are a few examples :

دغدغه : بفتح یکم و سیوم و چارم انگشت در بغل
کردن....

دخ : بالضم گیاهی است -

درخش : بضم تین برق....

کارتنه : بفتح را و سکون و قیل با راہ موقوف تا مفتوح ..
اسپندیار : با باء فارسی با چهارم موقوف ای با دال موقوف
که بحساب جمل چار است....

B : By giving the words of the same وزن :

Sometime the author mentions another well-known and common word of the same وزن, so that one may clearly

know the correct pronunciation of the word under study.

For example :

۱- اوسنج : بوزن سوگند...	۲- ایمد : وزن گیرد -
۳- اکار : وزن خمار....	۴- رقه : بوزن مکه نام موضعی -
۵- زیلو : بوزن میگو اصطلاح شطرنج -	۶- بزغ : بوزن مرغ همان..
۷- بردال : بوزن و معنی پیکار -	۸- تننگ : بوزن سپند درچه -

C : By giving the difference in the vowel system of Arabic and Persian languages. For example :

چوبه : با واو فارسی آلتی چوبین...	چوخا : با واو فارسی جامه ایست...
تره تیزک : با یاء فارسی...	دیوچه : با یاء و جیم فارسی...

Wherever opinions differed regarding the pronunciation of some words the author passes his judgment first and mentions the differences afterwards for example :

کلونه : بالضم حلقه دام... و در لسان با واو فارسی
مصحح است -

ریزه : با یاء فارسی... و در لسان الشعراء ریزه با ذال معجمه
مصحح است و بازاء هوز در ادات الفضلا مرقوم است -

4. THE USE OF SYNONYMS:

The author of *Sharafnama* mentions almost all the synonyms of a certain word in order to make the sense clearer. He himself was conscious of this fact when he says:

و لغات مترادف در تحت هر لغتی بر سبیل تکرار ملبیح در
 ضمن ابواب و فصول محل او ذکر کرده و ابداع و اختراع این
 صفت جدیده موجب تیسر حفظ و شامل بسیار فوائد است
 نه مستوجب التنباض طبع و سلامت خاطر خاطر خوانندان
 بصیرت چه هنگام تتبع يك لغت مستفیدان فنون معنی و
 فضل را مستجاب زیاده فوائد و مستکمل مزید معنی خواهد
 بود . -

Here are some examples:

آسا : مانند و آسایش و ... نیز آنکه دهن از هم باز شود .
 و آنرا آسا - بقصر و باسک - و پاسک - و خامیازه - و
 دهاندره - و دهن دره - و فازه - و فازه - و فازه - و و باسک
 هم گویند -
 چیز : بالفتح پرندہ ایست آبی که آنرا چغورک - و چکاوک -
 و چکاو - و خرچال - و سرخاب - و مانورک - نیز گویند
 بتازیش ابو الملبیح - و قبره خوانند -

5. ILLUSTRATIONS:

The *Sharafnama* is one of the oldest lexicon in which the meanings of words have been illustrated by quotations from

the verses of great poets, for we see that in most of the earlier lexicons such as *Dastur*, *Adat*, *Zufan* and *Bharul Fazail* this aspect has been left out. In *Lughat-i-Furs*, *Farhangnama Qawwas*, *Sihalul Furs* and *Meyar-i-Jamali*, no doubt, the quotations are to be found but in the first three often only one couplet is quoted which would obviously cannot explain the different shades of meanings. In *Meyar-i-Jamali* the author has quoted his own verses which defeats the very purpose of illustration. The different shades of meanings of words have to be determined from the verses or writings of earlier masters and not his own verses.

The author of *Sharafnama*, on the other hand, quotes sufficient verses from well-known Persian poets and tries to give various shades of meaning. He has, no doubt, quotes his own verses also but the purpose is to show his skill in poetry as he has himself stated in the preface.

در تحت ابواب پیش از وصول فصل لغات اشعار خویش
آورده و در اثنای وصول فصل برخی از ابیات و بعضی از
غزلیات منشآت خود درج کرده باعث و موجب آن غرض
عرض هنر است نه تائید و اشتهاماد¹ -

Here are a few examples which would illustrate the point under consideration:

آرغ : بضم راه و آروغ با واو فارسی بادی که گوی
مردم بخوردن طعام فقاع . . . بر آید .

1. *Sharafnama*

- شرفنامه : همیشه لب مرد بسیار خوار
 در آروغ بد باشد از ناگوار
 انوری : زامتلاء مضم نماید بد و صد کوزه فقاع
 گر کسی نان خورد بر درش آروغ زند
 سپاهانی : گیرد چو صبح آروغ از قرص آفتاب
 آنرا که تو بخوان گرم بیہمان کنی
 لجامہ : معدہ حرص برآرد دایماً آروغہا
 ہر کہ بر خوان سخایش یکزمان مہمان بود

7. LEGENDARY NAMES :

The Persian lexicographers attached importance to the legendary names particularly those found in *Shahnama*. In fact the very purpose of dictionary writing, at its early stage, was to explain the words and names used in ancient masnawis particularly those of *Shahnama*. The author of *Sharafnama* pays particular attention to them and supplies possible information about them. Among such names which have been explained at length in *Sharafnama* are :

- اردشیر - اسپندیار - اسکندر - ارمزد - آتسیر - ارسطاطاليس
 افراسیاب - آذرگشپ - ارجاسپ - اغریث - ایرج -
 ابوزرچمہر - آبتین - ابوجبان - ابن یامین - بہرام - بیژن -
 رستم - زلیخا - زال - سہراب - سام - طہمورث - طالوت -
 عدرا - کیو - جنگ دوازده رخ -

Similarly some Geographical names like Balkh and Baghdad have also been explained in the book.

8. PLANTS AND THEIR MEDICAL PROPERTIES :

Apart from legendary, historical, semihistorical and geographical names the author has paid particular attention towards different kinds of plants, herbs, vegetables and flowers and their medical properties. The earlier lexicographers have also noted them but not so thoroughly. Among the plants, herbs and flowers explained in the *Sharafnama* some are as follows:

الوا - آفتاب پرست - ازروت - اوانج - اسپاخ - آبوس -
 آس - اسپرک - اسپرغم - آسترنگ - انارفرهاد - بشنیز -
 بنوماش - بهمن - باقله - پله - تباشیر - تورک - جامه غوک
 خوش نظر - چندن - خوج - خون سیاوس - خنجک -
 خردل - خیزران - روناس - زرنباد - صبر سقوطری -
 عودالصلیب - etc.

9. EXPLANATION OF COMPOUNDS :

Another important aspect which distinguishes the *Sharafnama* from most of earlier dictionaries is the explanation of compounds in it. Most of the ancient dictionary writers have left out this aspect and have confined themselves to the explanation of مفردات . The *Adat ul Fuzala* is perhaps the only available lexicon written before *Sharafnama* which is noted for its explanation of compounds. Our author has,

besides the explanation of مفردات , explained several phrases, proverbs and other compounds in *Sharafnama*. These are a few examples :

- آبت زیر گاه است - آب در جگر ندارد - اسب و فرزین نهد -
 لز تو گشاید فقاغ - آنخورش خورده - بارکاب تو خاک است -
 باعنائت هراست - بجای خود بود - در کجایمی خورد -
 جان من و جان شما - چون حرف آخر است زابجد - در
 لوزینه سپردارد - چرخ اگر خاید ایگام - حوادث افیون
 خورد - خاک و باد تست - خار زهانه باخرماست -

10. ARABIC & TURKISH WORDS :

Persian disctionaries written so far, except *Zufan-i-Guya* did not explain Arabic words. In the *Zufan-i-Guya* there is a separate chapter بخش چهارم در سخنان تازی یعنی عربی dealing with Arabic words. In *Sharafnama*, though there is no separate chapter for Arabic words, some of them have been explained here and there. Whil explaining Persian words the authors mention Arabic equivalents to most of these words. We Present here a list of a few such Arabic equivalents with the words under which these are mentioned :

Arabic	Persian	Arabic	Persian	Arabic	Persian
عید	: جشن	لطامه	: تباچه	بوزنه	: پهنانه
سحر	: جانیوی	غویشه	: توده	طبیطاب	: پهنه

چغند : بوم	چوخ : قوج	پیچہ: عشقہ، لبلاب
خشتوک : لقیط	جزغند : عصبیب	پیسہ : ابلق
خرچنگ : سرطان	جنگار : سرطان	تیر : عطارد
خامیازہ : ثوبا	جور بور : ندرہ	ترن : نسرین

The Turkish words have been explained separately at the end of each fast of Persian words. Thus hundreds of Turkish words are explained in the *Sharafnama* which are not to be found in any other Persian dictionary written so far.

11. HINDUSTANI EQUIVALENTS :

In almost all the Persian dictionaries written in India, we come across some Hindustani equivalents used for education of meanings. The *Sharafnama* is one of the oldest Persian lexicons in which Hindustani words are to be found in a large number. The *Adatul-Fuzala*, *Zufan-i-Guya* and *Bahrul Fazail* are its processors which have used Hindustani words of which the first two have been used as source-books in the *Sharafnama*. Thus most of the Hindustani words found in *Sharafnama* are the same as found in the *Adat* and the *Zufan*. But there are several new Hindustani words also which are not to be found in the former two, moreover the difference in the pronunciation of these words mentioned in different lexicons proves that the lexicon writers do not merely copy from each other but they used words which were prevalent in those days in the region where the authors resided or where the books have written. So the Hindustani words given in the *Sharafnama*

must have been the words spoken in the eastern part of India. In this book we have more than three hundred Hindustani words which may be fruitfully utilized in the linguistic study of Indian languages. Here is the list of such words:

NAME OF INDIAN MONTHS :

- آذار : مدت ماندن آفتاب در برج
حوت رومیان اذار ماه گویند هندش (چیت) نامند
- آذر : آتش و مدت ماندن آفتاب در برج
قوس فارسیان آذر ماه گویند هندش (پوس) گویند
- ایار : بالفتح مدت ماندن آفتاب در
برج ثور... که هندش (جیٹھ) گویند
- ایلول : بالفتح مدت ماندن آفتاب در
برج سنبله رومیان ایلول ماه و هند آنرا (بهادو) گویند
- آبان : مدت ماندن آفتاب در برج
عقرب فارسیان آبان ماه و هندش (کاتک ، اگهن) گویند
- خرداد : مدت ماندن آفتاب در برج
جوزا فارسیان خرداد ماه و هندش (اسائھ) گویند
- دی : بالفتح مدت ماندن آفتاب در
برج جدی... هندش (ماگھ) گویند
- مهر : مدت ماندن آفتاب در برج
میزان فارسیان مهر ماه و هندش (کاتک) گویند

NAMES OF INDIAN PLANTS, CORPS AND FRUITS

AND FLOWERS ETC.	نام غله که
بنوماس	الوا : بالکسر رستنی است ..
بهندش مذگ نامند	هند کنوار نامند -
باقله : غله ایست که در هند	اولنج : میوه ایست ..
می شود	هند لہسوڑہ نامند -
پله : درختی است کہ آنرا	اسپناخ : سبزہ ایست کہ
ایذجا پلاس گویند	بهندش پالک نامند -
پیچہ : گیاهیست ..	اشتر خوار : درختی است ..
هندا کاس بیل خوانند -	هند آنرا جواسہ نامند -
ترہ تیزک : سبزہ کہ تخمش را	آبنوس : چوبی است سیاه
بهند هالم و چندسور نامند	کہ از درخت تیندومی شود
تورک : سبزہ ایست کہ	آسترنگ : گیاهی است ..
بهندش لونی نامند -	هند اورا لکھمنان گویند
جامہ غوک : گیاهیست ..	آنستہ : بیخ گیاهیست ..
هندش سوار و سوال نامند -	هند موتہہ گویند -
جالی : درختی است ..	ارزن : نام غله کہ ..
هند پیلو خوانند -	بهند چینہ گویند -
چندن : چوبی ست خوشبو ..	بلادر : نام بار درختی مشہور
زرہ نام ولایتیست آنجا شود	کہ ہندش بہلارہ خوانند

خون سیاوش : چوبی ست . . .	هندوی	فارسی
هند بیکم نامند .	جوار	زدت
خنجك : سیاه دانه و خار خشك	چنچره	سطلك
هندش کتهوی خوانند .	کلاو	سنگن
خیزران : چوبی است که	کلاو	سبکك
بهندش بیت ، بینت خوانند	لکههمنان	سوزنگ
خرزهره : درختی است . . .	بیکم	سیاوشان
بهندش کنیر خوانند .	سنٹی	شن
خرقه : سبزه ایست . . .	کانس	کاکل
هند لونك گویند .	جهاو	گز
دخ : گیاه ایست . . .	پترا	لنخ
هند پتیرا نامند .	لکههمنان	مردم گیا
دسمر : جنس از غله . . .	موتاهه	مشت
بهندش ارهر خوانند .	منگ	ماش عطار
دوژه : گیاه ایست . . .	کسنی	هندبا
هندش چنچره نامند .	کنکلو	چغندر
منجیبه	اکهروت	چار مغز
ره ناس	کونکلو	سلغم

گرگت	-	آفتاب پرست	-	چکوا	-	سرخاک
گرگت	-	آفتاب گردک	-	چکھوا	-	سنگ پشت
گرگت	-	ابو قلمون	-	ساهی	-	سفر
چکھوا	-	باخه	-	گوه	-	سوسمار
کیکڑه	-	کیکڑه	-	گهن	-	سپسک
مموله	-	ترندک	-	کنکھجوره	-	سدپایه
ساهی	-	تشی	-	مموله	-	سرپچه
ساهی	-	خوار پشت	-	جگنی	-	شب تاب
ایدکه	-	خوج	-	اودس	-	عسل
کادر	-	خربوز	-	ایرکه	-	غرم
کیورره	-	خیزدوک	-	پیونس	-	فله
کیکڑه	-	خرچنگ	-	ایرکه	-	قیچ
جونک	-	دیوچه	-	کیورره	-	کشتک
ایدکه	-	راک	-	بنبهنی	-	کفچایرک
(نیولا)	-	راسو	-	پیپو	-	کبک
جونک	-	زرو	-	کلی	-	کنه
جونک	-	زلو	-	کنسلانی	-	گوشخارک
ساهی	-	زکاسه	-	الو	-	کول
جوهینگر	-	زله	-	کلی	-	نارد

زوبین	-	سیله	شرك	-	بودری ، سیتلا
زننگه	-	گهوزنگرو	فرمانج	-	اجھام
سل	-	سیله	قولنج	-	باسور
سندان	-	نہانی	مفندہ	-	بتوڑی
سقلی	-	کراھی	آمن جفت	-	پہالہ
شل	-	سیله	اوبر	-	سندھاسی
غفج	-	نہانی	ایمر	-	پہالہ
غدرک	-	کدر	بادکش	-	پنڈکھہ
فلاخن	-	گوپہن	بشننگ	-	نہانی
کشک انجیر	-	گولہ	بریزن	-	چالی ، چالی
کفگیر	-	پونہ	پتک	-	گہن
کلبتن	-	سندھاسی	پنگان	-	تھال
کرناہ	-	بہیر	پاتلہ	-	کراھی
میتین	-	سابل	دھل شاہی	-	سنگھناد
مولو	-	سنگھ (سنگھی)	چوپلین	-	اوٹنی
مالہ	-	کوچ	چوبہ	-	بیلن
ماہہ	-	برہہ	خیک	-	پکھال
وتنگ	-	پلکنی	دلنگ	-	سابل
ہمسک	-	چھاج	درای	-	گھانٹی

استرون	-	بانج	بگران - کھر چنی (کھر چن)
بابونج	-	کونپل	جوشپزہ
بانج	-	سوکن	چراہہ
بندش	-	گالہ	شہہ
بناغ	-	ککڑی	قرصک
باسک	-	جنبھوائی	کلنہ
بردک	-	پہلی	کلنہ
بساک	-	سہرہ	کوفتہ
بورک	-	گہکھندی	گھولانج
بہرک	-	گشمہ	لولانج
پاخرہ	-	اوتہ	ماہیچہ
پاغندہ	-	گالہ	آسان
تمغا	-	چھاپہ	آسیب
تختہ بند	-	پٹی	آرخ
تقوم	-	پوتھی	اکار
تنبکو	-	چونہ	انباغ
تسمہ	-	پالی	آورک
جفرستہ	-	ککڑی	آمک
چربک	-	پہلی	آونگ
			چھپرک
			ملائی
			ملائی
			برسولہ
			لڈر
			پیڑے
			پلری
			لاہر
			لاہر
			سوئی
			جنبھوائی
			دھک
			مسا
			کوبری
			سوکن
			پینگہ
			چونہ
			پلاسکئی

کبرورا	-	چلانک	کھتہ	-	شوا
باڑ	-	خار بست	سوئی	-	شوا
دونک	-	خلیج	کھیری	-	شیردان
راکھ	-	خاکستر	(پوشش اہل ہند)	-	شارہ
کوٹھی	-	خنور	ابھریک	-	طلق
انگرکھی	-	خفتان	گدگی	-	غلیج
جنبہوائی	-	خامیازہ	گرندہ	-	غوشاک
کھل	-	خرہ	لاتھ	-	غنک
مور	-	خوچہ	گالا	-	غندہ
کندوری	-	دراز خوان	باڑ	-	فلغند
گدگی	-	دغدغہ	جنبہوائی	-	فاز
پھوھی	-	رشاشہ	چوکی	-	قلاور
بروتھہ	-	زنجیر	تسمیر	-	قز
پیڑہ، پنڈہ	-	زوالہ	کوسیر	-	کھشیر
کنجال	-	سنبج	جگال	-	کاغ
کونجی	-	سراغنج	پہیلی	-	کردک
سوار	-	سرنڈ	نالو	-	کام
ہنڈی	-	سفتہ	کھان	-	کان
سکورہ	-	سکرہ	بنوالی	-	کامہ

اور مزد	-	برسپت	کاوته	-	کونچی
هرمز	-	برسپت	کورہ	-	بھٹی
آمن ربا	-	چومک	کیستہ	-	ککڑی
برنج	-	کانسہ	گردون	-	گڈی
برنج	-	بیسہ	گیرہ	-	چنگیری
برخفج	-	اجہاہہ	لہاور	-	لہابر
بادزم	-	پت (پتی)	لوس	-	چہلہ
پشچا کند	-	چہٹی	مر	-	سارہ
خفج	-	اجہاہہ	مقناطیس	-	چومک
خشنا کار	-	جلندر	ہندل	-	مندلہ
دڑک	-	گیرھی	ماسورہ	-	ککڑی
دغدغہ	-	گدگدی	وباسک	-	جنبہوانی
زخ	-	مسا	وشم	-	بہا پیم
سچک	-	ہچکی	وسنی	-	سوتن
سرك	-	بودری	ملک	-	ہچک
سیتہ	-	اجہاہہ	برخفج	-	اجہاہہ
سرخرہ	-	بودری	چوخا	-	کنتھا
سکیلہ	-	ہچکی	چغانہ	-	سر مندل
شکنج	-	بدہ	روی	-	بہنگار

**Comparison of Sharafnama
with Later Persian Lexicons
written in India**

For the above mentioned qualities the *Sharafnama* has been a source of information for almost all the subsequent lexicographers. The early lexicons which have utilised the book and have copied exhaustively from it are the *Tuhfatus-Saada* (written in 916 A. H.) *Muaiyidul Fuzala* (after 1001 A. H.) and *Madarul Afazil* (1001 A. H.). So far as the *Muaiyid* is concerned, the very object of its author was to complete the *Sharafnama* through the addition of words and phrases from the *Qunyctut Talibin*. Subsequent to these three, most of the lexicographers have directly or indirectly had made use of the book. They are the authors of *Farhang-i-Jahangiri* (completed in 1017 A. H.) *Majmual Furs* (1629 A. D.) *Farhang-i-Rashidi* (1064 A. H.) *Kashful Lughat*, *Burhan-i-Qate*, *Farhang-i-Nizam* (1350 A. H.) and others. A comparative study of the *Sharafnama* and the later lexicons would show the extent and nature of borrowing :

1. MUAIYIDUL FUZALA :

The author of *Muaiyid* writes in the introduction :

باعث بر تالیف این کتاب آن شد که شرفنامه اگرچه
فرهنگی متاخر و جامع است با آن هم برای تتبع لغت
حاجت بنسخ دیگر می افتاد خصوصاً با قنیة الطالبین که
جامع آن قدوة الفاضلین . . . است و آن در لغت
موازی شرفنامه خواهد بود یا زیادت - اما آنچه در شرفنامه

آمده است از آن چیزی در قنیه الطالبین مذکور نیامده
مگر بمعنی دیگر بنابراین موافق بتائید مؤید العباد ابن نسخه
را بلیاد نهاد که این مجموع جامع جمیع نسخه‌ها است.¹

The author of Muaiyidul Fuzala, considers Sharafnama a comprehensive dictionary but as Arabic words are rarely explained in it, the reader was bound to consult some other lexicon to the meaning of Arabic words. Qunyatut Talibeen fulfilled this need. So the author combined the information given by the latter with that of the former and compiled his lexicon Muaiyid.

2. FARHANG-I-JAHANGIRI :

This lexicon has been considered to be the best and most important and reliable lexicon ever written in Persian language. A study of information borrowed copiously from Sharafnama available in this Farhang, will show the influence and importance of Sharafnama and its author, accepted by the author of Jahangiri. A comparison of both will show that the author of Jahangiri has not only copied the information word by word from Sharafnama, but most of the verses quoted to illustrate the meanings in Jahangiri, are the same as supplied by Sharafnama. The most important factor introduced and added by the author of Jahangiri, which distinguishes it from the former, is his arrangement of shades of meaning one by one under a particular word

1. Muaiyid p. 3

and quoting the verses explaining a particular shade, just after the meaning. Otherwise rarely any information has been added to that supplied by Sharafnama. For example in the explanation of the word رنگ the author of Sharafnama has given the following information :

رنگ : بالفتح معروف - و جاوری دشتی چون آهو - و بز کوهی و امثال آن - و فائده - و خوشی - و حیات - و حال - (و جان) - و شیرینی کار - و روش - و سیرت - و گونه - و شرمندگی - و منکر و حیلہ - و خیانت - و اندک مایہ - و خشم با خجالت بهم - و حصہ و نصیب - و سیمی کہ از دزدی - و قمار - و امثال آن بحاصل آید و در رسالۃ النصیر - مرقوم است کہ جلاجل را گویند

In Jahangiri, the author has given under the word رنگ thirty one meaning in serial order. The arrangement of meaning is as follows :

رنگ : با اول مفتوح ' سی و یک معنی دارد ' اول معروف است - دوم حصہ و نصیب باشد - سیوم بمعنی عیب آمده - چهارم رنج و محنت بود - پنجم قوت را گویند - ششم جان باشد - هفتم شتری باشد قوی کہ

از بهر نتاج نگاهدارند - هشتم زر را گویند - نهم
 بمعنی نفع است - دهم ژنده را گویند که درویشان
 بیوشند - یازدهم طرز و روش و مانند و شبیه بود -
 دوازدهم بزکوهی را گویند - سیزدهم بمعنی مکر و
 حیلہ است - چهاردهم رستن بمعنی روئیدن - پانزدهم
 بمعنی خوبی آمده - شانزدهم خوشی بود - هفدهم بمعنی
 خجالت آمده - هجدهم خون را گویند - نوزدهم رونق
 کار است - بیستم مایه اندک باشد - بیست و یکم زروسیم
 دزدی بود بیست و دوم قمار را گویند - بیست و سوم
 خداوند و والی باشد - بیست و چهارم بد را گویند -
 بیست و پنج خال را نامند - بیست و ششم نقطه باشد
 بیست و هفتم شیرین کار را خوانند - بیست و هشتم
 جلا جل است - بیست و نهم خشم یا خجالت باشد -
 سی ام شرم بود - سی و یکم خیانت را گویند -

As said earlier, we find the same information given by the former arranged more systematically in the later. Same is the case with almost all the later Persian lexicons written in India. We wanted to compare all of them with Sharafnama and to show the important role played by the author of Sharafnama in the field of Persian lexicography. But the

limitaion in space compelled us not to do so and confine ourselves in presenting here a comprative study of *Sharafnama* with only two of them i.e. *Farhang-i-Jahangiri* and *Madar-ul-Afazil*, in some detail. As these two are the most important and comprehensive Persian lexicons and have been used as source books in late lexicons, their comparison with and indebtedness to *Sharafnama* will suffice to prove our point.

فرهنگ جهانگیری

آب: اول معروف است
دوم بمعنی رونق و رواج و
جاه و عزت و آبرو آمده...
سوم طرز و روش را
گویند.

فرهنگ شرفنامه

آب: معروف و رونق و
جاه و فیض و عطا و رواج و
رحمت . . . و آبروی و
حشمت و عزت . . .

آبدان : اول نشیبی را
گویند که آب باران در
آنجا فراهم آید و آنرا
آبگیر و آذیر نیز
خوانند . . .

آبس : با باء مفتوح نام
شهری است .

آبگیر : کوی را گویند که
آب باران در آن فراهم
آید .

آب مرغان : شاعر
گفته - ع :

دیگر نروم بآب مرغان
دیگر نخورم کباب مرغان

آخال : چیزهای افگندنی

آبدان : نشیبی که درو آب
باران فراهم آید و آنرا آبگیر
و آذیر هم گویند .

آبس : نام شهری -

آبگیر : با باء موقوف
نشیبی که درو آب باران
فراهم آید .

آب مرغان : بایحة القلوب -

دیگر نروم بآب مرغان

دیگر نخورم کباب مرغان

آخال : چیزی افگندنی . .

و بیکار -

آخردست : اول داو آخر
قمار دوم صف نعال -

آدیش : بادال مکسور و یای
معروف آتش باشد -

انوری فرماید -

گر کند چوب آستان تو حکم
شحنه چوبها شود آدیش

آدینه : روز جمعہ باشد کمال
اسمعیل -

چو کو دکان همه آدینه خواهد از یزدان
زشوق نام تو میرد همیشه در محراب

آذرہمایون : نام ساحرہ بود
از نسل سام کہ خدمت

آتشکده اصفہان می کرد و
بلیناس حکیم بحکم اسکندر

اورا بنکاح آورده بدین سبب
بلیناس جادو میگفتند -

آخردست : یعنی صف نعال
و آخر کار و داو آخر قمار
و نرد -

آدیش : با یاه فارسی آتش
است -

انوری فرماید -

گر کند چوب آستان تو حکم
شحنه چوبها شود آدیش

آدینه : معروف - کمال
سپا پانی -

زشوق نام تو میرد همیشه در محراب
چو کو دکان همه آدینه خواهد از یزدان

آذرہمایون : نام ساحرہ از
نسل سام کہ خادمہ آتشکده

سپاہان بود چون ذوالقرنین
آنجا رسید بلیناس بر حکم

فرمان سکندر اورا گرفته و
در حبالہ خویش آورده و

بلیناس جادوش لقب شده -

آزادی : شکر و آزاد گشتگی .

شاهنامه -

گه آزادی تو ببزدان کنم

دگر پیش بزدان پرستان کنم

آزور : حریص .. سپاهانی

فرماید -

دهان تیر چنان باز مانده از پی چیست

اگر نشد بجگر گوشه عدوت آزور

آزیر : .. هوشمند و زیرک

شاهنامه -

سپه را بیارا و آذیر باش

شب و روز باترکش و تیر باش

آستن : مختصر آستین و

بقصر نون آستی هم آمده است

آسغده : هیزم نیم سوخته ..

آشام : ... لجامه -

بملك شام ندم تار مویت

ندارم گرچه گاه شام آشام

آزادی : شکر باشد حکیم

فردوسی -

هم آزادی تو ببزدان کنم

همی پیش آزاد مردان کنم

آزور : کمال اسمعیل -

دهان تیر چنان باز مانده از پی چیست

اگر نشد بجگر گوشه عدوت آزور

آزیر : .. دوم زیرک و

هوشیار -

سپه را بیارا و آذیر باش

شب و روز باترکش و تیر باش

آستن و آستی : مخفف آستین

باشد -

آسغده : هیزم نیم سوخته

باشد -

آشام : .. استاد نظم نموده -

بملك شاه ندم تار مویت

ندارم گرچه گاه شام آشام

آفتاب پرست : . . . گل
 نیلوفر کہ آنرا ورتاج نیز
 گویند و ازین ایات بندگی
 خواجہ نظامی چنان محقق
 میشود کہ ہرگلی کہ کہودست
 اورا آفتاب پرست خوانند۔
 ہفت پیکر —

ہرسوی کافتاب سردارد
 گل ازرق درونظر دارد
 لاجرم ہرگلی کہ ازرق ہست

خواندش ہند آفتاب پرست
 و نیز جانوری دراز دم کہ
 آنرا آفتاب گردک نیز
 گویند بتازیش حربا و ہند
 گرگٹ نامند۔

آفگانہ : با فاء موقوف و کاف
 فارسی بچہ ناقص مدت کہ از
 شکم مادر افتد۔۔ و افگانہ و
 و فگانہ درین لغت است۔

آفتاب پرست : این لفظ بر
 طریق خصوص بر سہ چیز
 اطلاق می یابد اول گل نیلوفر
 بود دوم نام جانوریست مانند
 چلیپاسہ آنرا بتازی حربا و ہندی
 گرگٹ گویند سوم گل باشد
 بہر جانبی کہ زیر اعظم میل
 نماید برگہایش رو بہ آنجانب
 کنند و بطریق عموم اہل ہند
 ہرگل کہود را گویند چنانچہ
 شیخ نظامی نظم نموده۔

ہرسوی کافتاب سردارد
 گل ازرق دراو نظر دارد
 لاجرم ہرگلی کہ ازرق ہست
 خواندش ہند آفتاب پرست

آفگانہ : با فاء موقوف و کاف
 عجمی بچہ را گویند کہ نا
 رسیدہ از شکم بیفتد و آنرا
 افگانہ بالف مفتوح و فگانہ

بحدف الف نیز خوانند .

آ کفت : با کاف مفتوح

بفاء زده آزار و آفت و

رنج بود استاد عنصری -

شاهما ادبی کن فلك بد خورا

کا کفت رسا نیدرخ نیکورا

آ گور : خشت پخته . .

آن : دو معنی دارد اول

اشارت پجیزی دور بود آن

معروف است دوم کیفیت

باشد در محبوب که بتقریر

در نیاید و بدون ذوق آنرا

در نتوان یافت - خواجه

حافظ -

شاهد آن نیست که موی و میانی دارد

بنده طلعت آن باش که آنی دارد

آنسته : بانون مفتوح بسین

زده و تاء فوقانی و هاء مخفی

گیاه است خوشبوی که آنرا

آ کفت : . . . رنج و بلا

عنصری فرماید -

شاهما ادبی کن فلك بد خورا

که آ کفت رسا نیدرخ نیکورا

آ گور : . . . خشت پخته .

آن : اشارت به بعید . . آن

اشارت بحسنی است که در

گفتن در نیاید و از تقریر

و بیان متجاوز و ممتاز بود

حافظ -

ایکه می گوئید آن خوشتر ز حسن

یار ما این دارد و آن نیز هم

آنسته : بفتح و کسر نون بیخ

گیاه است که بوی خوش

دارد و آنرا مشکک نیز گویند

بتازیش سعد و هند مونه
گویند -

آئین جمشید : نام نوای است
از موسیقی -

بادبان : دو معنی دارد اول
پرده باشد که بر سر کشتی به
بندند و آن معروف است
انوری -

آسمان در کشتی عمرم کنددایم دوکار
گاه شادی بادبانی وقت انده انگری
بادبرین : بادصبا -

باد پروا : خانه را گویند که
بادگیر داشته باشد یا جای که
گذرگاه باد بود -

باد رنگ : با دال موقوف
نوعی از خیار باشد - انوری -
با جهل بساز کاندربن باغ
بر بید بشیشه بادرنگ است

بتازیش سعد و هند مونه
گویند -

آئین جمشید : یعنی نام نوای
ست و لحنی -

بادبان : با دال موقوف جامه
که بر رخ باد در جهاز و
کشتی بندند... انوری -

آسمان در کشتی عمرم کنددایم دوکار
گاه شادی بادبانی وقت انده انگری
بادبرین : ... بادیکه از سوی
مغرب جهد ..

باد پروا : روزنی که در عمارت
از رخ باد نهندش و آنرا باد
گیر نیز گویند -

باد رنگ : با سیوم موقوف
ترنج و خیار معروف انوری -
با جهل بساز کاندربن راه
بر بید بشیشه بادرنگ است

دوم ترنج را گویند -
 بادغد : با دال موقوف جای
 بادگذار و مقامیکه دران باد
 از هر جای رسد -

بارہ : اول اسپ را گویند -
 دوم دیوار قلعه و شهر و
 امثال آن سوم بمعنی کرت
 و مرتبه بود - چهارم بمعنی
 دوست داشتن - پنجم بمعنی
 حق - ششم طرز و روش
 هفتم مشروبی باشد که ازان
 برنج و ارزن سازند و آنرا
 بار نیز گویند - هشتم زلف
 نهم گله و رمه گاوان و
 گوسپندان و امثال آن -

پازاج : با جیم عجمی - دایه
 ناف بریده را گویند - منصور
 شیرازی -

بناز مادر ایام طفل بخت ترا
 بزرگ می کند اندر کنار چون پازاج

بادغد : با دال موقوف جای
 بادگذار و مقامیکه دران باد
 از هر جای رسد ...

بارہ : اسپ که بارگی نیز
 گویند و شهرت و مشهور
 شده و کرت و حجره و حجره
 بالا و سوی و نیز دیوار
 حصار که آنرا بارہ نیز
 گویند بتازیش ربض خوانند -

پازاج : دایه ناف که تعهد
 زچه کند - منصور شیرازی -

بناز مادر ایام طفل بخت ترا
 بزرگ میکند اندر کنار چو پازاج

پاورنجن: خالخال باشد و آنرا
پا برنجن نیز گویند -

پای و پر: تاب و طاقت و
قدرت را گویند حکیم
فردوسی راست -

ستوران همی سازدش زال زر
ندارد همی جنگ را پای و پر
تا: شش معنی دارد اول کله
انتها باشد دوم مخفف تا و بود
یعنی تختۀ کاغذ شیخ سعدی
بنظم آورده -

ز صاحب غرض تا سخن نشنوی
که گر کار بندی پشیمان شوی
تارومار: بمعنی زیر و زبر
باشد -

تازانه: مخفف تازیانه است -
تالگی: با لام موقوف و کاف
عجمی مکسور کشنیز صحرانی
باشد -

پاورنجن: خالخال و پا برنجن
نیز گویندش -

پای و پر: .. یعنی طاقت و
قدرت
شاهنامه -

ستوران همی سازدش زال زر
ندارد همی جنگ را پای و پر
تا: برای تاکید آریک .. و
ترجمۀ حتی و نیز بمعنی توی
آید
بستان -

ز صاحب غرض تا سخن نشنوی
که گر کار بندی پشیمان شوی
تارومار: یعنی زیر و زبر -

تازانه: تازیانه -
تالگی: کشنیج دشتی -

نازگو : بانون موقوف ..
حجام را گویند و آنرا تو نازگو
نیز گویند -

جالی : نام درخت اراك
است که از چوب آن
مسواك سازند ..

جام : .. پیاله آبگینه بود
که در نابدان خانه بکار برند
سوّم ولایت است از خراسان
چهارم نام حاکم شهر تته
باشد از ولایت سند -

جامگی : .. وظیفه و راتبه
باشد شیخ نظامی -

که شیخ جامگی خوار تدبیر من
ز جام سخن چاشنی گیر من
چاپلوس : .. کسی را گویند
که بسخنهای شیرین و چرب
زبانی مردم را بفریبد -

نازگو : باکاف فارسی حجام
و تو نازگو نیز گویندش -

جالی : درختی است که از
چوب بیخ آن مسواك سازند
بتازیش اراك خوانند ..

جام : .. نام مقامی و شهری
و بمعنی پیاله -

جامگی : .. آنچه نوکران
را مشاخره و سالیته و نازکاره
و جز آن دهند اقبالنامه -
که ای جاهگی خوار تدبیر من
ز جام سخن چاشنی گیر من
چاپلوس : .. فریبده و شیرین
زبان که مردم را فریبد -

خاتوله : مکر و حيله و دغا
باشد -

خازنه : .. معروفست قلم
باشد و آنرا خيازنه نيز نامند -
خانگرد : .. خانه تابستاني را
گویند -

دارخال : .. در بعضی از
فرهنگها بمعنی درخت نونشانده
برقوم است -

دامیدن : بر زیر چیزی شدن
و بر بالا رفتن بود -

راغ : دامن کوه که بجانب
صحرا باشد -

رافه : گیاهيست مانند سير که
آنرا بریان کرده بخورند -
رامین : نام عاشق و یسه باشد -

زاچ و زاچه : زن نوزاینده

خاتوله : دغا و مکر و دوتی
و دغائی -

خازنه : خواهرزن که خيازنه
هم گویندش -

خانگرد : .. خانه تابستاني -

دارخال : با رام موقوف
درخت نو نشانده که نهال
نیزش گویند -

دامیدن : زیر هر چیزی شدن
و بالا چیزی گشتن -

راغ : .. و دامن کوه بجانب
صحرا -

رافه : گیاهيست مانند سير که
بریان کرده بخورندش -

رامین و رامین : نام عاشق
و یسه که آنرا رام نیز
گویند -

زاچ : زن نوزای که آنرا

زچه نیز گویند -

را گویند و آنرا زچه نیز
نامند -

زخاره : شاخ درخت -

زخار و زخاره : شاخ درختی
بود -

ارجاسپ : . . . نام پادشاه
توران زمین که بیست و چند
پسر گشتاسپ شاه را در
جنگ کشته و به آفرین
دختر گشتاسپ شاه را
دستگیر کرده در دژ روئین
محبوس ساخته آخر الامر
اسفندیار بن گشتاسپ شاه
رفته دژ روئین را فتح کرده
و ارجاسپ را کشته -

ارجاسپ : . . . نام نیره
افراسیاب است که بتوران
پادشاه بود و در روئین دژ
مسکن داشت و است و چند
پسر گشتاسپ را در جنگ
کشته بود و لهراسپ پدر
گشتاسپ که ترك پادشاهی
کرده در بلخ بعبادت مشغول
بود بقتل آورده و به آفرین و
همای را دختران گشتاسپ
بودند گرفته در دژ روئین
محبوس داشت آخر الامر
اسفندیار بن گشتاسپ فرمود
پدر بر دژ روئین رفته فتح
نموده ارجاسپ را کشته و
خواهران خود را خلاص
کرده . . .

شرفنامه

آهن ربا : سنگی است که آهن را بخویش جذب کند . . . و لعاب روزه دار و خون تیس همان خاصیت دارد که خاصیت جذبش باطل گرداند -

ابا : بالکسر نانخورش از جنس شوربا . . . کمال سپاهانی -

روزی که از برای غذای روان عقل از خوان خاطر تو بهر کس ابا برند ارمیا : بضم یکم و کسر سیوم نام خضر علیه السلام و قیل اسم بلیان بن ملکان -

استقیلا : نام ترکی مبارز افراسیاب -

اسما : جمع اسم که جمع

مدار الافاضل

آهن ربا : سنگی است که آهن را بخود کشد و در شرفنامه است گویند لعاب روزه دار و خون میش خاصیتش را دور کند -

ابا : بکسر سر برزدن و بفارسی نانخورش چنانچه درین بیت کمال سپاهانی -

روزی که از برای غذای روان عقل از خوان خاطر تو بهر کس ابا برند ارمیا : بضم یکم و کسر سیوم نام خضر علیه السلام و قیل اسم بلیان بن ملکا -

استقیلا : نام ترکی مبارز افراسیاب -

اسما : بفتح جمع اسم بمعنی

نام و اسامی جمع مقصور
است و نام معشوقه سعد که
اورا بنت اسما گفتندی -

خاقانی -

سخن به است که مانند ز مادر فکرت
که یادگار هم اسما نکونر از اسما
و نیز نام زن امیر المؤمنین
حسن که ایشانرا بزهر کشته
و نیز نام دختر ابی بکر راویه
حدیث و نام دختر عمیس که
راویه حدیث طلوع آفتاب
است بعد از غروب -

انگزوا : بفتح یکم و کسر
سیوم و کاف و زای معجمه
یا هر دو فارسی نشستگاه
گوسپندان -

انوشا : بفتح و واو پارسی

آن اسامی مقصور است تازی
است و نام زن امیر المؤمنین
حسن بن علی رضی الله عنهما
که امیر المؤمنین حسن را
بزهر کشته - و نام دختر
امیر المؤمنین ابی بکر و نام
دختر عمیش که راویه حدیث
طلوع الشمس بعد الغروب
است و نیز نام زنی که معشوقه
سعد بود اورا اسما بنت اسما
گفتندی -

خاقانی -

سخن به است که مانند ز مادر فکرت
که یادگار هم اسما نکونر از اسما
انگزوا : بفتح یکم و کسر
سیوم با کاف و زاء فارسی
جای گوسپندان و قیل با کاف
فارسی فقط -

انوشا : مذهب گبران -

مذہب گہران ۔

اندراب: نام شہر یست بسرحد
خراسان و ہندوستان ۔

آب در جوی تست : یعنی
دولت و اقبال در دست تست ۔

اشارات : جمع اشارت و نام
کتاب ابو علی سینا ۔

آکج : بحدف نون بروزن
آرد کارد آہنیں سرکثر
کہ برسر چوب بندند و از
آن پارہای یخ از یخدان
بیکشند ۔

آماچ : نشانہ تیر و آن تودہ
خاک کہ بر آن نشانہ بہاند و
نیز آلتی بزرگران و مزارعان ۔
سوزنی ۔

برکنند روی زمین تیرتودر آماچگاہ
برزگر برکنند پنداری بآماچ وکلند

اندراب : نام شہر یست سرحد
خراسان و ہندوستان ۔

آب در جوی تست : یعنی
دولت و بخت و اقبال . . .
بر دست تست ۔

اشارات : جمع اشارت و نام
کتاب بوعلی سینا کلیم . . .

آکج : بوزن کارد آہنی
سرکثر کہ برسر چوبی
کنند تابدان پارہا یخ برکشند

آماچ : آن خاک بلند کہ
نشانہ تیر برو نہند و نشانہ
نیز گویند و نیز آلتی است
بزرگران و کشاورزان را ۔
سوزنی ۔

برکنند روی زمین تیرتودر آماچگاہ
برزگر برکنند پنداری بآماچ وکلند

استاخ : بوزن و معنی گستاخ ،
بستاخ نیز درین لغت است
هفت پیکر -

کردم استاخی که بود مرا
دیو بازبچه نمود مرا
آبکنند : بمد و بای موقوف
آن مغاک که از سیلاب
در زمین افتد -

آب منجمد : تیغ و سنان و
امثال آن و پیاله ای آب
آبگینه و بلور -

ارد : بضم و فتح بوزن سرد
همان آرد مذکور
کمال سپاهانی -

داریم ز نعمت تو هر چیز
اکنون هستم بارد محتاج
شاهنامه -

همی رفت سوی سیا و خش کرد
بماه سپندار در روز ارد

استاخ : گستاخ و بستاخ نیز
درین لغت است هفت پیکر -

کردم استاخی که بود مرا
دیو بازبچه نمود مرا
آبکنند : بایه موقوف یعنی
مغاک که از سیلاب در زمین
افتد -

آب منجمد : یعنی تیغ و
سنان و امثال آن و پیاله
آبگینه و بلور -

ارد : بوزن مرد همان آرد
محدود ...
کمال سپاهانی -

داریم ز نعمت تو هر چیز
اکنون هستم بارد محتاج
شاهنامه -

همی رفت سوی سیا و خش کرد
بماه سپندار در روز ارد

اسپ و فرزین نهد : یعنی بطرح
مهره اسپ و فرزین شطرنج
بیازد و بہرہ -

انگزد : بفتح ہمزه و ضم
کاف فارسی انگوزہ کہ بہندش
ہینگ گویند ہفت پیکر -

خواجہ چین چونافہ بار کند
مشک راز انگزد حصار کند
اورند : یعنی فریب و
خداع ..

آبگیر : بمد و کسر کاف
پارسی موقوف نشیبی کہ درو
آب باران جمع شود و آنرا
آثیر و آبدان و ژی نیز
گویند ..

آزر : بمد و زای معجمہ نام
پدر ابراہیم علیہ السلام کہ
تارخ نام داشت و آنرا آزر بت
تراش گویند و نیز کج طبع ..

اسپ و فرزین نهد : یعنی
بطرح مهرہ اسپ و فرزین
شطرنج بیازد و بازی بہرہ -

انگزد : بالفتح با کاف فارسی
مضموم انگوزہ و آنرا .. بہندش
ہینگ خوانند ہفت پیکر -

خواجہ چین چونافہ بار کند
مشک راز انگزد حصار کند
اورند : بالفتح .. خداع و
فریب -

آبگیر : با باء موقوف و کاف
فارسی نشیبی کہ درو آب
باران فراہم آید و آنرا آثیر
و آبدان و ژی نیز گویند -

آزر : نار پدر ابراہیم علیہ
السلام کہ تارخ نام داشت
و او بت تراش بود و نیز کج
طبع -

آزور : بمد نيك حريص و
 اين لفظ مركب آمده چنانچه
 رنجور و گنجور . . .
 کمال سپاهانی —

دهان تير چنان باز مانده از پی چيست
 اگر نشر بجگر گوشه عدوت آزور
 آمين جگر : مبارز سخت
 جان -

اختر : فال نيك و ستاره
 نيك و طالع و نام منزلی از
 منازل ماه و علم و رایت و
 نام فرشته ايست که در عالم
 آمين گويان می گردد و هر
 دعای که بآمين او پیوسته
 باجابت ميرسد -
 فردوسی —

بتازيد کاید بنزد سپاه
 چو ترکان بدیدند اختر براه

آزور : حريص و اين مرکب
 است مثل رنجور و گنجور
 سپاهانی —

دهان تير چنان باز مانده از پی چيست
 اگر نشر بجگر گوشه عدوت آزور
 آمين جگر : يعنی مبارز و
 سخت دل -

اختر : فال نيك و ستاره و
 منزلی از منازل ماه و بمعنی
 علم و رایت و طالع هم آيد
 و نیز نام فرشته ايست آمين گو

شاهنامه —

بتازيد کاید بنزد سپاه
 چو ترکان بدیدند اختر براه

چنین گفت هومان که این اختر است
 که نیروی ایران بدان اذر است
 نیکو اختر آن دان که دخترش نیست
 چو دختر بود نیک اخترش نیست
 انبیر : بوزن انجیر پر کردن
 و گل تر و خشک .

ارز : بالفتح قدر و عظمت
 و بها که بتازیش قیمت
 خوانند .

الدگز : بکسر کاف فارسی
 نام شاهی و ایلدگز بزیادت
 یا نیز گویند .

چنین گفت هومان کین اختر است
 که نیروی ایران بدان اذر است
 نیکو اختر آن دان که دخترش نیست
 چو دختر بود نیک اخترش نیست
 انبیر : بوزن انجیر پر کردن
 و گل تر و خشک .

ارز : قدر و عظمت و بها
 که عرب آنرا قیمت
 گویند .

الدگز : بکسر و سکون کاف
 پارسی نام پادشاه و ایلدگز
 بزیادة یا نیز .

WEAK POINTS

The *Sharafnama* contains certain weak points which are to be examined in the following pages :

1. The author of *Sharafnama* has copied several words from his sources books without detecting their mistakes. As a result, these wrong formed words went on unchecked in the later lexicons in which the *Sharafnama* has been used as a source book. These are a few example of such words :

The word **آمار** means **استقصا** in the *Lughat-i-Furs* and *Sihah*. In later lexicons like *Dastur*, *Adat* and *Zufan-i-Guya*, the meaning have been mentioned **حساب** in place of **استقصا**. The author of *Adat* has also added a new word **آماره** as the currupt form of the word **آمار**. The author of *Sharafnama* has borrowed the same meaning **حساب** without consulting the *Lughat-i-Furs*. He has also added **اوار** and **اواره** as the wrong formation of the words **آمار** or **آماره** and these formed word went on unchecked in all the later lexicons.

2. The word **انبیر** means **گذش** in the *Farhang-i-Qawwas*, **کیش** in *Dastur*, **پر کردن** in *Adat* and **پر کردن و گل تر** in the *Zufan-i-Guya*. In *Lughat Furs* and *Sihah* this word is not found.

So the earliest source for this word is Qawwas who has written the meaning کفش . But, as the word has been mentioned under which deals only with خانہا و جاہا و جزآن and the following words are گل تر و meaning زمو and گزنی and خشك this meaning i. e. کفش is completely wrong and it must be considered a clerical mistake. Apparently this must have been آگنش which became کفش as the الف dropped. The کیش of *Dastur* is apparently the result of following Qawwas. It is also possible that the author of *Dastur* might have consulted a wrong Ms. of *Farhang-i-Qawwas*. So far as the second meaning of گل تر و خشك i.e. انبیر is concerned, there are two possibilities, firstly this meaning might have been left from some Ms. of *Farhang-i-Qawwas* and the author of *Dastur* consulting that very Ms. mentioned only one meaning, secondly the author of *Zufan-i-Guya* or some other earlier lexicon, writer has borrowed this meaning from some defective and wrong Ms. of *Farhang-i-Qawwas*. As said above the words گل تر و خشك meaning زمو and گزنی have been mentioned just after the word انبیر in the *Farhang-i-Qawwas*. There is every possibility that the word آگنش from the meaning of انبیر and گزنی و زمو have been dropped from writing in the Ms. so the meaning گل تر و خشك became the meaning of انبیر . The same

wrong meaning have been given in *Sharafnama* without taking any pain in consulting some other earlier lexicon.

3. There is a word *ازدب* which means *مکھی یعنی مگس* in the *Dasturul Afazil*. In *Adat* the meanings under this word are mentioned *مگس و مگش*. All the later lexicons followed the meaning given in *Adat* and the mistake went on till today. The author of *Sharafnama* has also attached the same meaning *مگس و مگش* to word *ازدب* but he has mentioned this word under Turkish section of *Sharafnama*.

The meaning given by the author of *Dastur* was correct and the later lexicographers have been misled to read the *مکھی* as *مگس* and *مگش* as *مگس* for the both words *مگس و مگش* used as the meaning of *ازدب* are examples of *فعل نہی* in Persian. But the actual word *ازدب* is not a verb, consequently its meaning would also not be a verb. This lends support to the conclusion that *مگس* and *مگش* are the corrupt forms of *مکھی* and *مگس*.

The word *اشتو* means *ازگشت* in the *Farhang-i-Qawwas* and the *Dasturul Afazil* and *Zufan-i Guya*. In *Adat* the meaning are given *ازگشت آتش*. The author of *Sharafnama* has written *ازگشت دن*. In some other

lexicons the reading of the word is *اشتو* or *اشبو* and *ازگشتوانه*.

So for the reading of the word is concerned it is *اشتو* and *اشبو* is certainly its wrong form because five oldest lexicons carry the same reading and it is due to the wrong reading of these lexicons by the later lexicographers that the word *اشتو* became *اشبو* in their lexicons.

The earliest source for this word is Farhang-i-Qawwas in which the meaning are written *ازگشت* only (the without making it clear if it is *ازگشت آتش* or *ازگشت دست*). But as the word *اشتو* has been mentioned under *اندام آدمی* and its preceding word is *بدست* meaning *کدست* and the following word is *بند* meaning *ازگشت* *بك* so it is clear that the author of Qawwas, from *ازگشت*, means *ازگشت زکال* or *ازگشت آتش*, and not *ازگشت دست* as mentioned in later lexicons.

Sharafnama is apparently the earliest lexicon which contains a new meaning i.e. *ازگشت دان* is place of *ازگشت دست* or *ازگشت آتش*. It is perhaps the result of making wrong reading. It must have been *ازگشت دست* in some of his source books which was read by him as *ازگشت دن* because of some clerical mistake in that source book.

There is a word *آبسته* in *Sharafnama* which means
چاپلوس و جاسوس کردار و آنرا آیشه و ایشه نیز گویند

In *Lughat-i-Furs* and *Sihah* the reading of the word is *ایشه* in *Qawwas* *آبسته* in the *Dastur*, *Zufan* and *Behrul Fazail* *ایشه* .

In later lexicon some new forms have also been added as *ایشه* and *آبسته* *آبشته* *آبسته* *آبسته* *آبسته* etc. But the real reading of the word is either *ایشه* or *آبسته* and all other words are the result of corrupt forms of these words. The earliest source of *ایشه* is *Dasturul Afazil* which had the *Farhang-i-Qawwas* as its source book. In the *Farhang-i-Qawwas*, the word *آبسته* is written clearly which has been copied in later lexicons continuously. So we are justified to consider that *ایشه* in *Dastur* is certainly the result of wrong reading of *آبسته* in *Farhang-i-Qawwas* *ایشه* is the corrupt form of *آبسته* so it does not deserve attention.

The other forms of the word i.e. *آبسته*, *آبشته*, *آبسته*, *آبسته* and *ایشه* given in *Siraj* are all the corrupt forms and are certainly the result of wrong reading of some earlier lexicon because :

1. These forms are not found in any other lexicon.
2. The forms *آبشته* and *آبسته* are not fit in the couplet quoted in illustration in *Furs*, and *Sihah* and *Qawwas*.

3. آیشتن can not be اسم فاعل from the route آیشتنه .
 If this word is formed from آیشتن , the form آیشته which
 is اسم مفعول , would be better and as said in Lughatnamah
 آیشته actually means نهفته . The second meaning of the
 word is جاسوس . We may conclude that in آیشته of
 Farhang-i-Qawwas, there would have been شین قرشت
 though no lexicon writer has written this form.

So for as the meanings of the word are concerned, in
 Lughat-i-Furs and Sihah these are جاسوس and in Farhang-
 i-Qawwas جاسوس کردار . The author of Dastur has
 written جاسوس perhaps following Lughat-i-Furs though,
 as said above, he had Farhang-i-Qawwas before him. Where
 the meanings are جاسوس کردار (from where *Adat* and
Sharafnama have borrowed, them). The *Adat* is the earliest
 source in which we find جاسوس کردار with چاپلوس
 which is certainly the result of wrong reading of جاسوس .
 The author of *Sharafnama* has also borrowed this wrong
 meaning from *Adat*. The later lexicographers have added to
 its meaning بیشه and جنگل etc. which is certainly
 wrong.

6. There is another word نشر or نشر in *Sharafnama*
 with the meaning سایه کلاه . In all the earlier lexicons
 the reading of the word is نسر . In *Muaiyid*, with reference

to *Sharafnama*, the word is stated as *نسر*. In the *Dastur* it is *نصر* which has not been verified from any other source. Thus we can conclude that the real form of the word is *نسر* and *نصر* and *نشر* are its wrong forms.

The meaning of *نسر* in the earlier lexicons are *سایه گاه* or *سایه بان* which have been illustrated by a couplet from Rudaki. This couplet has been copied in *Lughat-i-Furs*, *Sihah*, *Qawwas*, *Jahangiri* etc. Some later lexicographers have added *جای را گوید که مانند کوهستان و جز آن...* to the real meaning of the word. The earliest source of this addition is *معیار جمالی* which has stated the meaning *نسر سایه بانی باشد بر سر کوه از چوب و خاشاک*.

But the verse quoted in illustration does not verify this meaning. So it is clear that the real meaning of the word *نسر* is *سایه گاه* or *سایه بان* and *سایه کلاه* is the corrupt form of this very *سایه گاه* (so it is not dependable) because in all earlier lexicons except the word is *نسر* and the meaning are given as *سایه بان* or *سایه گاه*. So there is no reason to prefer *نسر* or *نصر* to *نسر* or *سایه کلاه* and *سایه بان* and *سایه گاه* to *سایه بان بر سر کوه*.

7. There is another word *بایک* or *و بایک*. The

meaning **فاظه یعنی جمہانی** . The earliest source of this word is Farhang-i-Qawwas which contain only one form of this word viz **باسک** . In Dastur and Miyar-i-Jamali this word is not found. In Adat both forms have been given first under the letter **پ** (**باہ فارسی**) with the meaning.

پاسک: بضم و فتح سین با باہ فارسی از ہم باز شدن دهن از کاهلی یا از آمدن خواب و فاظه نیز گویند ...

second **و باسک** under the letter **و** with the same meaning **و باسک: فاظه آنکہ دهن از ہم باز شود از کاهلی یا از آمدن خواب ...**

Both forms are to be found in Si'arafnama also which have perhaps been copied from its source book, Adat. While in reality **و باسک** is the wrong formation. The actual word is **باسک** . In some way the **واو** of **عطف** has been mixed with it and became the cause of the formation of the word **و باسک** . Otherwise the word **و باسک** has no separate identity. The reasons are as follows :

1. When the word **باسک** exists, **و باسک** can not be considered but its wrong formation (**تصحیف**) .

2. The verses of **ریعی** and **مرغزی** have been quoted in Farhang-i-Jahangiri, Farhang-i-Rashidi and Farhang-i-Nizam in illustration of the word **باسک** and for **و باسک**

there is no illustration.

3. Most of the lexicographers have left out the word **باسك**, so much so that even Farhang-i-Qawwas, which is the earliest source of the word **باسك**, has left out this form.

So it is concluded that it is a mistake which was started from Adat and followed by the later lexicographers including the author of Sharafnama.

8. The same is the case with the word **وخشینه** which means in Sharafnama **وخشینه بالفتح سدید**. Though there is no such word in the earlier lexicons, there is a word **خشینه** which means a colour between blue and black in Lughat-i-Furs and **سپید** in Sihah. This word **خشینه** is also mentioned in Adat, Zufan and Sharafnama in same meaning as given in Sihah viz **سپید**.

The Adat is the earliest lexicon in which this new form is to be found. The authors of Zufan and Sharafnamah have borrowed this word from Adat. In fact the author of Adat has been misled by the explanation of the word **آثر** given in Farhang-i-Qawwas where it is explained as :

آثر مرغ کی بود کو چک و خشینه یعنی سپید وقت بهار در
باغها نشیند

The author of Adat wrongly considered the واو عطف as a part of خشینه and reading خشینه as a separate word with the meaning . باب الواو , یعنی سپید

The author of Sharafnama and other later lexicographers copied the same without any checking.

9. The meaning of the word جمہلو have been given in Sharafnamr as مشنگ کہ جنسی از غلہ است and about all the later lexicographers have followed it. But among the earlier lexicons only the Farhang-i-Qawwas and the Zufan-i-Guya contain this word. In the former the meaning are مشکی , مشک and in the later مشک .

Fakhr-i-Qawwas has mentioned this word under the chapter dealing with playthings. It contains a separate chapter for botanical plants in which the corps and other relating things have been mentioned. So it is completely clear that in view of Qawwas جمہلو is مشک (a plaything) and not مشنگ (غلہ). The Sharafnama is the earliest lexicon in which this meaning (غلہ) مشنگ have been given to the word جمہلو and the later lexicographers have followed him.

But none of them has quoted any verse to illustrate this meaning. So it is very difficult to be sure about the real meaning of the word, but because in two earlier lexicons have mentioned مشک and not مشنگ as the meaning of

this word, we can conclude that the real meaning of the word is *مشك* and *مشتك* is the corrupt form which has come into existence because of wrong reading of some earlier Ms.

10. There is a word *سكار* which means *انگشت افروخته* another word *سكارو* meaning *انگشتو* in Qawwas. In Adat besides changing the word *انگشت* with *آتش*, a new meaning *مالیده* is added to the meanings of both words i.e.

سكار : *آتش افروخته مالیده - سكارو* : *مالیده نان با آتش پخته*

In Zufan-i-Guya in addition to *مالیده*, the meanings of both words have been combined under the word *سكار*.

سكار انگشت افروخته و در فرهنگنامه است سكار
طعامیست گویند مالیده -

Here from *فرهنگنامه* the another means *Adat* as if it is ment for the *Farhang-i-Qawwas*, it is not correct for *Qawwas* has not written *طعام* as the meaning of *سكار*. In *Qawwas* the word *سكارو* is mentioned under *بخش پنجم* *بخش اول گونه چهارم* and *سكار* is mentioned under *گونه سیوم*. So there is no possibility of any confusion. In fact the auther of the *Zufan* has considered *سكارو* of *Adat* identical with *سكار* and wrote *مالیده* as its meaning. Now the question arrises how this meaning viz *مالیده* got place in the *Adat*.

In my view this is the result of the carelessness of the author of Adat which has occurred due to some defective Ms. of Farhang-i-Qawwas because in the Farhang-i-Qawwas the meaning of the word **سکاره** is **انگشتو** and not **مالیده** but the following word is **چنگالی خوست** which means **مالیده**.

It is certainly possible, as in many other cases, that the word **چنگالی خوست** would have been dropped from writing and the meaning of both words viz **سکاره** and **چنگالی** were combined under the word **سکاره**.

As the Adat and the Zufan both were his source books, the author of Sharafnama has borrowed the same meaning without taking pain of consulting the other earlier lexicons.

11. The word **غوشاد** means in Sharafnama as :

جایگاه کاروان و کاروان و گوسپندان و جایگاه دیوان و
قبیل درختی است بلند

In Lughat-i-Furs the meanings are **جایگاه کاروان و گوسپندان**. In Farhang-i-Qawwas the meanings are **جایگاه کاروان** in place of **جایگاه کاروان**. This is clearly a clerical mistake

because the couplet quoted in illustration is the very couplet which has been quoted in Lughat-i-Furs and Sihah for the illustration of the meaning **جایگاه کاروان و گوسپندان**.

Firstly the word **کاروان** does not fit in the verse and makes the second **مصرع** out of metre secondly the use of **گرد آمدن** for **گوسپندان** is not correct as they are **کاروان** and **گوسپندان** which gather around and not the **کاروان**.

This clerical mistake first of all got place in Adat as real meaning, then this was followed by Sharafnama and thence by other lexicographer.

12. There is a word **لهنج** which means **سازگادر** in Adat, Zufan and Sharafnama. In some other lexicons the meaning is **سنگ کاذر**. But in reality this word (**لهنج**) does not mean **سازگادر** or **سنگ کاذر**. These meaning are the result of some wrong reading because :

1. The earliest source for this word is Farhang-i-Qawwas in which the meaning is **حجام** and the preceeding word is **کورک** which means **سنگ کاذر**. It seems that in some Ms. the word **لهنج** has been misplaced and combined with **کورک** or has been written in place of **کورک** so the later lexicographers stated **سنگ کاذر** (the meaning of **کورک**) as the meaning of **لهنج** otherwise it means **حجام** and has no relation with **سنگ کاذر**.

THE MSS OF THE SHARAFNAMA

So far as my Knowledge goes, about eleven Mss of the work are available in various libraries of the world.

I have consulted the following five Mss of *Sharafnama*.

1. Lughat-i-Ibrahimi Ms preserved in M. A. Library Aligarh.
2. Sharafnama-i-Munyari Ms preserved in the State Riza Library, Rampur.
3. Sharafnama Ms preserved in Bankipur Library Pat. a.
4. Another Ms of the same preserved in the same library.
5. Sharafnama Ms preserved in the library of Royal Asiatic Society, Calcutta.

The following is the description of the above mentioned Mss in some detail.

1. MS PRESERVED IN M. A. LIBRARY ALIGARH

The Ms is preserved in Habib Gunj Collection in Maulana Azad Library A. M. U. Aligarh. It contains 362 folios transcribed in Nastaliq style. Each page contains 19 lines. About three folios are missing from the beginning. Someone has written Lughat-i-Ibrahimi as the title of the book.

The Ms is in a good condition and, except a few pages, is quite readable. As about five or six folios from the end are missing, no colophon is to be found and hence the date of its inscription remains unknown. Apparently it has been inscribed in 17th century.

Various quotations from Jahangiri, Kashf, Rashidi, Burhan and Siraj particularly dealing with Arabic words which are not available in the *Sharafnama*, are to be found at

the margin of about each follio. Clerical mistakes are very rare. The inscribe is well versed in Persian language. Apart from his knowledge of language he had taste of literature and could compose verses. This is proved by a couplet written by him in the preface of the *Sharafnama* mentioning. لکاتبه

The Ms abruptly opens thus :

همش نام محمود احمد نهاد
خدایش دگر هر چه می خواست داد

and ends thus :

بر یغ : بفتح یکم و سیوم زمان بادشاه . . . نیز درین لغت است
سلمان - ز بهر مرتبه شاهها چو رفت بر یغ شاه
که بنده باز نماد زمانی بوس و کنار
اگر چه برگ و نوانی نداشتم لیکن
شدم بحکم اشارت بصاحب اصحار

2. MS PRESERVED IN RIZA LIBRARY RAMPUR.

This is a complete copy of the *Sharafnama*. It contains 416 follios of 8½ x 5" size. Each follio contains, 15 lines, written in fair Nastaliq style.

The Ms is in good condition and each page is quite readable. Clerical mistakes are common. Another important fact about this is that it is the only Ms consulted by me which contains Arabic words in a large number. But most of these words are included in the lexicon later on as they are not found in any other Ms. Perhaps the inscribe

has copied them from a Ms which contains Arabic words from other lexicons on the margin. The inscribe, considering them a part of the text, has included them in the text. Otherwise these words have nothing to do with the real text at all.

The Ms opens with and concludes with the same panegyric in praise of Barbak Shah. It contains a colophon having the name of scribe which is Hafiz-Khairatullah. The date of its inscription is 1234 A.H which is mentioned in the colophon thus :

تمت بعون ملك الوهاب هذه الكتاب نسخة فرہنگ
شرفنامہ از گفتار شیخ المشایخ شیخ ابراہیم قوام فاروقی
جعل الجنة مشواہ بتاريخ بیست و ۳۳ شهر صفر روز
مبارک دو شنبہ ۱۲۳۴ یک ہزار و دو صد و سی و چہار
ہجری مقدسہ و در سنہ سیزدم جلوس والا محمد اکبر
شاہ بادشاہ خلد اللہ ملکہ۔ از نوک قلم اصلاح آورد —
نوشتہ بمائد سببہ بر سپید

نویسنده را نیست فردا امید

ہر کہ خواہد دعا طمع دارم . . . زانکہ من بندہ گنہگارم
راقم اثم حافظ خیرات اللہ غفر اللہ تعالیٰ ذنوبہ

MSS PRESERVED IN BANKIPUR LIBRARY PATNA

The library preserves two Ms of the *Sharafnama*.

3. The first Ms is preserved under the number 791. It contains 451 follios, each follio having seventeen lines. It's size is $9\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ ". It is written in fair Nastaliq.

The title to the work is given شرفنامه احمد منیری starts with ذکا مولی لتقدیم الاولی and ends with two panegyrics addressed to Barbak Shah—first beginning with

بوالمظفر باربک شه شاه عالم بادو هست
در رنگین او همیشه ملکوت جم بادو هست

and the second starting with

منت ایزد را که فتح آسمان را رخ نمود
فیل شاه شرق مارا و در دولت گشود

The Ms is complete but contains no colophon. The date of its copying is given at the end thus :

بتاریخ مقدم شهر جمادی الاول سنه ٤٦ جلوس والا

4. THE SECOND COPY OF THE SAME is preserved under the number 778 written in ordinary Indian Taliq, containing 287 follios of 10 x 7 $\frac{1}{3}$ " size. Each follio contains 16 lines.

About fifteen follios are missing from the beginning. All the three panegyrics, the introduction and about three fourth of the باب الحروف المعانی و الهوائد are missing and the Ms opens abruptly thus :

فصل فی حروف التي لاتدخل فی الكلام الفرس الا نادراً
و شاذاً

It also concludes with the same two panegyrics in praise of Barbak Shah. It contains a colophon having the name of copiest, and the date of discription thus :

حق مالک ابن کتاب شرفنامه امام بخش صاحب قبله خلف

کمال محمد صاحب ساکن پرگنه دهکاد دکهن موضع جنکای
هاتم تمت سنه ۹ در سنه ۱۲۰۸ بتاریخ بیست و نهم ماه
جمادی الثانی بروز یکشنبه پیش نماز ظهر

5. MS PRESERVED IN THE LIBRARY OF ROYAL ASIATIC SOCIETY CALCUTTA.

The Ms is preserved under the numbers B 17 (New) and 1332 (old), contains 218 folios of 9½ x 6" size written in fair Nastaliq style. It begins with

بِنام خداوند هستی به است

and concludes with the panegyric in praise of Barbak Shah. It has a colophon which contains the name Fazl-i-Ali Rizavi, the copiest. The colophon is as follows :

هذا کتاب فرهنگ ابراهیم قوام فاروقی بتعجیل تمام ازید
عاصی فقیر حقیر العبد من عبادالله الاحد فضل علی رضوی
با تمام رسید بتاریخ هژدهم ماه شعبان المعظم بوم جمعه سنه
هجری نوی

The date of its inscription is not given. The Ms is in very good condition and has been in the library of Fort Willium College as a seal of the same is to be found at the first page of the Ms. Ghalib may have seen this very copy. Blockman has also gone through this Ms. and the description which he has given about the *Sharafnama* in his 'India's contribution to Persian Lexicography' is based on this very Ms.

Clerical mistakes are very rare but the calligraphist, because of being a Shiaite, changes the actual text wherever

he considers it against his faith, for example he always drops *امير المؤمنين* and *رضى الله عنه* from the names of first three caliphs. In case of Ali, Hasan or Husain he changes *عليه السلام* to *كرم الله وجهه* or *رضى الله عنه*. At one place he has changed complete meanings supplied by the author to the phrase *خلفای راشدین*.

In the other Ms the meanings of the phrase are thus :

*خلفای راشدین امیر المؤمنین ابوبکر و عمر و عثمان و
علی رضوان الله عليهم اجمعين*

The calligraphist has changed it thus :

*خلفای راشدین امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب و فرزندان
آنجناب تا قایم آل محمد .*

B I B I O G R A P H Y

MSS :

1. Sharafnama-i-Munyari by Ibrahim Qawam Faruqi preserved in M.A. Library Aligarh.
2. Sharafnama preserved in Riza Library Rampur.
3. Sharafnama preserved in Oriental Public Library Patna.
4. Sharafnama, another copy preserved in Oriental Public Library Patna.
5. Sharafnama preserved in the library of Asiatic Society Calcutta.
6. Tajul-Asami—M. A. Library Aligarh.
7. Ajaibul Buldan—M. A. Library Aligarh.
8. Tajul Maasir—copy of the Ms preserved in Jaiswal Research Institute Patna.
9. Adat ul Fuzala by Badr Mohd. Dharwal, a copy of the Ms preserved in M. A. Library Aligarh.
10. Zufan-i-Guya by Badr-i-Ibrahim, a copy of the Ms preserved in Oriental Public Library Patna.
11. Bahrul-Fazail by Mohd. b. Qawam, a copy of the Ms preserved in Riza Library Rampur.
12. Farhangnama-i-Qawwas by Fakhr-i-Qawwas, a critical edition of the work by Prof.

- Nazir Ahmad, former Head of the Persian Department. A. M. U. Aligarh.
13. Lughat-i-Furs by Asadi Tusi (Berlin 1897 A.D.)
14. Sihahul-Furs by Mohd. bin Hindu Shah (Tehran 1341 A. H. Sh)
15. Meyar-i-Jamali by Shams-i-Fakhri (Tehran 1337 A.H. Sh)
16. Muaiyidul Fuzala by Mohd. Lad (Kanpur 1883 A. D.)
17. Madarul Afazil by Allal'ad Faizi Sarhindi (Lahore 1337 A. H. Sh)
18. Burhan-i-Qate by Mohd. Husain Tabrezi (Calcutta)
19. Farhang-i-Rashidi by Abdur Rashid Tattawi (Tehran 1337 A. H. Sh)
20. Farhang-i-Naubahar by Mohd. Ali Tabrezi (Tabrez 1348 A. H. Sh)
21. Farhang-i-Anandraj by Munshi Mohd. Badshah (Luck 1889 A. D.)
22. Farhang-i-Nafisi by Dr. Ali Akbar Nafisi (Tehran 1343 A. H. Sh)
23. Burhan-i-Qate by Mohd. Husain Tabrezi (Tehran 1342 A. H. Sh)
24. Bahar-i-Ajam by Tek Chand Bahar (Nawal-kishore 1915 A. D.)
25. Majmaul Furs by Mohd. Qasim Kashani (Tehran 1338 A. H. Sh)
26. Kashful Lughat by Abdur Rahim Ahmad Sur (Luck. 1874-75 A. D.)

27. Farhang-i-Parsi
by Saeed Nafisi (Tehran 1319 A. H. Sh)
28. Farhang-i-Nizam
by Aqa Syed Mohd. Ali (Hyderabad 1318-1358 A. H.)
29. Lughatnama
by Ali Akbar Dekhuda (Tehran 1959 A. D.)
30. Tajul-Masadir
by Ali-al-Behaqi (Luck 1310 A. H.)

POETICAL WORKS

31. Shabnana
by Firdausi Tusi (Mohd. Ramzni, Tehran 1312 A.H. Sh.)
32. Aiwan-i-Hakim Qatran
by Qatran Tabrezi (Tehran 1333 A.H. Sh.)
33. Diwan-i-khaqani
by khaqani Sharwani (Tehran 1316 A.H. Sh)
34. Diwan-i-kh. Hafiz
by Shamsuddin Mohd Hafiz (Qazwini Tehran 1319 A.H. Sh)
35. Diwan-i-Anwari
by Anwari Abyaurwi (Tehran 1337 A.H. Sh)
36. Diwan-i-Abdul Wase Jabali
by Abdul Wase Jabali (by Safa Tehran 1339 A.H. Sh)
7. Diwan-i-Hakim Sozni
by Sozni Samarqandi (Tehran 1338 A.H. Sh)
3. Diwan-i-kamal khujandi
by Kamaluddin Masood khujandi (Tehran 1340 A.H. Sh)
- Diwan-i-Jamalud-Din Abdur Razzaq
by Jamaluddin Abdur Razzaq (Tehran 1320 A.H. Sh)
- Diwan-i-Khwaju
by Khwaju Kirmani (Tehran 1336 A.H. Sh)

41. Diwan-i-Hakim Sanai by Sanai Ghaznawi (Tehran 1336 A.H. Sh)
42. Kulliyat-i-Salman by Salmar Sawaji (Bombay)
43. Kulliyat-i-Zahir by Zahir Faryabi (Luck. 1294 A.H.)
44. Kulliyat-i-Kamal Ismail by Kamal Ismail Asfahani (Bombay 1307 A.H.)
45. Kulliyat-i-Sadi by Sadi Shirazi (Tehran 1317 A.H. Sh.)
46. Bustan by Sadi Shirazi (Tehran 1337 A.H. Sh.)
47. Khamsa-i-Nizami by Nizami Ganjawi (Bombay)
48. Qasaid-i-Badr-i-Chachi by Badr-i-Chachi (Kanpur 1884 A.D.)
49. Haft Paikar by Nizami Ganjawi

OTHER WORKS

50. Khulasa-i-Tawarikh-i-Bangala by Mohd. Abdur Rauf (Calcutta 1853 A.D.)
51. Akhbarul Akhyar (by Abdul Haq of Delhi (Delhi 1309 A.H.)
52. Khazinat ul Asfiya by Ghulam Sarwar (Luck 1290 A.H.)
53. Anwarul Arifin by Hafiz Mohd. Husain (Bareilly 1290 A.H.)
54. Mahboobul Albab by Khuda Bakhsh (Hyderabad 1314 A.H.)
55. Tarikh-i-Adabyat-der Iran by Dr. Zabihulla Safa (Tehran 1336-41 A.H.)

56. *Almujam fi Maayir-i-Asharul Ajam* by Shamsuddin Qais Razi (London 1844 A.D.)
57. *Aligarh Tarikh-i-Adab i-Urdu - Deptt. of Urdu* (A.M.U. Aligarh 1962 A.D.)
58. *Persian Literature* by C. A. Storey (London 1953 A.D.)
59. *A Literary History of Persia* by E. C. Browne (London 1929 A.D.)

JOURNALS ETC.

60. *Journal of Royal Ashiatique Calcutta* (1868 A.D.)
61. *Urdu Karachi* July 1967
62. *Urdu Karachi* October 1967
63. *Majalla Ulum-i-Islamia Aligarh*
64. *Majalla Ulum-i-Islamia Aligarh* July 1969
65. *Indo-Iranica Calcutta* June 1969

CATALOGUES :

66. *Catalogue of M.A. Library Aligarh*
67. *Catalogue of Arabic & Persian Mss in Oriental Public Library Bankipur* (Cal. 1925)
68. *Catalogue of Persian, Mss in the Budleian Library* (Ethe, Oxford 1889 A.D.)
69. *Catalogue of Persian Mss in the Library of India Office* Vol. I (Ethe Oxford 1903 A.D.)

70. Catalogue of Persian Mss in British Musium (Rieu 1881-83 A.D.)
71. Fihrist-i-Kitab Khana-i-Danishgah-i-Tehran by A. Munzawi (Tehran 1332 A.H Sh.)
72. Fihrist-i-Kitab Khana-i-Sipah Salar

ERRATA

<i>Page</i>	<i>Line</i>	<i>Wrong</i>	<i>Correct</i>
1.	22	Jornal	Journal
2.	3	Befor	Before
4.	12	کمترین	کمترین
8.	11	Later	Latter
8.	16	sihab	Shihab
11.	1	Thus is	Thus it is
11.	3	Burried place	Burial place
11.	16	مدتہ	مدتہ
14.	16	جایی	جایی
15.	1	است	است
16.	19	چرا از صحبت	چرا از صحبت
17.	5	کس کہ	کسی کہ
18.	15	لغت	زعت
19.	5	Whom	Whose
21.	4	شرفدام	شرفدام
21.	26	Pavel	Paul
22.	1	Mujaddid	(Omit Mujaddid)
22.	2	Dabir	Dabir Siyaqi
22.	8	reing	reign
22.	20	devided	divided
22.	Last	Badr Ibrahim	Badr-i-Ibrahim
23.	Last	discribed	ascribed
24.	14	Youth	youth
24.	21	equiralants	Equivalents
25.	7	Mohd. Jarir	Muhammad B. Jarir
25.	10	Massir	Ma'asir
26.	7	Saidla	Saidana
26.	8	It exhists in Ms. form	Its first part edited by Iraj Afshar was published in Tehran. The Arabic original was publi- shed at Karachi along with an English translation and notes.

27.	20	Amid Tulaki	Amid Loiki
27.	24	Coart poet	Court poet
28.	Last	Fatha	Fath
29.	19	Kalemaat	Kalemat
30.	15	Shiakh	Shaikh
30.	15	occured	occurred
31.	12	Common	Common title
31.	21	author	the author
32.	6	Ziauddin	Zainuddin
32.	7	Shehabuddin	Shi habuddin
33.	2, 3, 5, 8, 13	Shahab	Shihab
33.	10	Where	where
33.	17	Mandau	Mandu
33.	18	to known	to know
34.	13	to	the stage of
34.	19	weaken	weak
35.	2	access	has access
36.	19	comparision	comparison
83.	7	سک ازگور	سک ازگور
84.	9	فسک	فسک
84.	10	خردبوز	خردبوز
84.	11	کوردور	کوردور
86.	6	کک	کک
86.	16	کک	کک
88.	16	کک	کک
92.	16	late	later
93.	6	late	later
125	15	PRESER _Δ ED	PRESERVED
126.	1	mergin	margin

